

Голас Радзімы

№ 36 (1710)
10 верасня 1981 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЯЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Цана 4 кап.
Выдаецца з 1955 г.

Камбайнер саўгаса «Кармянскі» Кармянскага раёна Мікалай Караткевіч — герой сёлетняга жніва. Больш за 25 цэнтнераў зерня з кожнага гектара намалочваў ён у гарачую пару ўборкі ўраджаю.

НА ЗДЫМКУ: [другі справа] знатны механізатар рэспублікі Герой Сацыялістычнай Працы М. КАРАТКЕВІЧ.

Фота А. ЛАБАДЫ.

З ЛЮДЗЬМІ І ДЛЯ ЛЮДЗЕЙ

[«Колькі ўлады ў Савета!»]

стар. 3

ШЧЫРАЯ ЛЮБОУ І ПРАГА ВЕДАУ

[«...от ветки родимой»]

стар. 4—5

РАМАН В. КАЗЬКО — СУЧАСНАЯ
«ПАЛЕСКАЯ ХРОНКА»

[«Неруш»]

стар. 6

падзеі · людзі · факты

АБМЕРКАВАНЫ
АКТУАЛЬНЫЯ ПРАБЛЕМЫ

Па запрашэнню Міністэрства замежных спраў Украінскай ССР 24—28 жніўня ў Кіеве адбылася кансультацыйная нарада намеснікаў міністраў замежных спраў сацыялістычных краін. У ёй удзельнічалі намеснікі міністраў і іншыя кіруючыя работнікі міністэрстваў Украінскай ССР, Беларускай ССР, Народнай Рэспублікі Балгарыі, Венгерскай Народнай Рэспублікі, Сацыялістычнай Рэспублікі В'етнам, Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі, Карэйскай Народна-Дэмакратычнай Рэспублікі, Рэспублікі Куба, Лаоскай Народнай Дэмакратычнай Рэспублікі, Мангольскай Народнай Рэспублікі, Польскай Народнай Рэспублікі, Сацыялістычнай Рэспублікі Румыніі, СССР, Украінскай ССР і Чэхаславацкай Саветскай Сацыялістычнай Рэспублікі.

У нарадзе ўдзельнічалі таксама прадстаўнікі сакратарыята Савета Эканамічнай Узаемадапамогі. Абмеркаваныя актуальныя праблемы дзейнасці ААН і пытанні наступнай, XXXVI сесіі Генеральнай Асамблеі ААН. Народа прайшла ў таварыскай, дзелавой абстаноўцы.

ДНІ, САГРЭТЫЯ ДРУЖБАЙ

ПОЕЗД
З ФРАНKFУРТА-НА-ОДЭРЫ

Жыхары Віцебска цёпла сустрэлі гасцей з Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі. У Віцебскую вобласць прыбыў поезд дружбы з акругі Франкфурт-на-Одэры. У яго саставе перадавікі прамысловай і сельскагаспадарчай вытворчасці, будаўніцтва, транспарту, сферы абслугоўвання, адукацыі і культуры. Прадстаўнікі акругі-пабраціма прайшлі на Віцебшчыне шэсць дзён. Яны наведвалі прадпрыемствы Віцебска, Оршы, Полацка, Наваполацка, калгасы і саўгасы, пабывалі ў школах, культурна-асветных установах.

Дружалюбныя сувязі паміж Віцебскай вобласцю і акругай Франкфурт-на-Одэры існуюць ужо 12 гадоў. За гэты час на Віцебшчыне пабывалі амаль дзве тысячы гасцей з брацінай краіны і столькі ж працоўнікаў Прыдзвінскага краю наведвалі акругу ГДР.

СУСТРАКАЮЦА
ПАБРАЦІМЫ

У Магілёўскай вобласці пачаліся Дні дружбы з працоўнымі Габраўскай акругі. Для ўдзелу ў мерапрыемствах гэтых дзён прыбыла дэлегацыя балгарскіх сяброў на чале са старшынёй Габраўскага абшчынага савета Н. Недкавым.

Адбылася цёплая, сардэчная сустрэча членаў дэлегацыі з другім сакратаром Магілёўскага абласнога камітэта партыі М. Кулагіным. Сябры абмяняліся думкамі аб перспектывах далейшага расшырэння і паглыблення сувязей паміж Габрава і Магілёвам.

Балгары і беларусы выказалі задавальненне мацнеючым супрацоўніцтвам працоўных гарадоў-пабрацімаў Магілёва і Габрава, Вабруйска і Сяліева, Выхава і Дранава, Асіповіч і Траўна, Крычава і Плачкаўцы.

У Магілёве адкрылася фотавыстаўка «90 гадоў БКП і Габраўскай гарадской партыйнай арганізацыі». Яна расказвае аб мужнай барацьбе балгарскіх рэвалюцыянераў за народную Балгарыю, аб поспехах яе працоўных у сацыялістычным будаўніцтве.

На працягу некалькіх дзён у Мінску знаходзілася група турыстаў з французскага горада Венісье — пабраціма горада беларускіх аўтамабілебудаўнікоў Жодзіна. Яны азнаёміліся са слаўтасцямі сталіцы Саветскай Беларусі, пабывалі ў Хатыні і на Кургане Славы, наведвалі музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. Асабліва цікавае гасцей выклікала паездка ў Жодзіна. Госці Францыі былі прыняты ў Беларусі таварыствам дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі. НА ЗДЫМКУ: у час сустрэчы ў Беларусі таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі.

СВЯТА
БРАЦКАГА В'ЕТНАМА

У выніку перамогі жнівеньскай рэвалюцыі ў верасні 1945 года на в'етнамскай зямлі нарадзілася дэмакратычная рэспубліка. Саветскія людзі шырока адзначаюць гэту знамянальную дату ў жыцці гераічнага брацкага народа. 2 верасня адбыўся ўрачысты сход прадстаўнікоў працоўных Мінска, прысвечаны 36-й гадавіне Сацыялістычнай Рэспублікі В'етнам і дэкадзе саветска-в'етнамскай дружбы.

З дакладам выступіў член прэзідыума Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі В. Сінчылін.

Прэзідэнт зямляцтва в'етнамскіх студэнтаў і аспірантаў, якія навучаюцца ў Мінску, аспірант БДУ імя Леніна Фам Тхо Лонг падкрэсліў важнае значэнне дружбы і супрацоўніцтва з саветскім народам, дапамогі і падтрымкі СССР працоўных СРВ.

РЭСПУБЛІКА
НА ВЫСТАЎЦЫ «СУВЯЗЬ-81»

У Маскве ў выставачным комплексе парку Сакольнікі адкрылася трэцяя міжнародная выстаўка «Сістэма і сродкі сувязі». У ёй прымаюць удзел фірмы і арганізацыі з 22 краін свету. Побач з экспанатамі іншых рэспублік і абласцей краіны ёсць і вырабы беларускіх прадпрыемстваў. Беларусь стала традыцыйным удзельнікам міжнародных аглядаў тэхнікі. Сёлетняй вясной, напрыклад, рэспубліка дэманстравала ўзоры сваёй прадукцыі на выстаўцы «Падшышнікі-81».

«Сувязь-81» — гэта другі міжнародны агляд сістэм і сродкаў сувязі, які праводзіцца ў нашай краіне. Першы адбыўся ў 1975 годзе. За прайшоўшыя шэсць гадоў яшчэ больш узраслі роля і значэнне як самой сувязі, так і тых сродкаў, пры дапамозе якіх яна ажыццяўляецца.

Самая буйная экспазіцыя сёлетняй выстаўкі — саветская. Яе дэвіз — «Сродкі сувязі на службе грамадства і чалавека». Яна размяшчалася на плошчы 10 тысяч квадратных метраў у дванаццаці тэматычных раздзелах: «Спадарожнікавая сувязь», «Радые-сувязь», «Тэлебачанне і радыёвяшчанне», «Бытавая радыёэлектронная апаратура», «Радыевымяральная тэхніка» і інш.

Беларускія экспанаты дэманструюцца ў раздзеле «Радыеэлектронныя кампаненты і матэрыялы для апаратуры сувязі». Вытворчае аб'яднанне «Беларуськабель» паказвае тут узоры высокачастотных кабеляў мясцовай сувязі, якія прымяняюцца ў сельскіх тэлефонных сетках. Іх можна пракладваць у зямлі, тэлефоннай каналізацыі, падвешваць на апорах паветраных ліній сувязі.

Беларускія вырабы — гэта толькі невялікая частка таго, што будзе паказана ў саветскай экспазіцыі, дзе размешчана звыш 3 000 экспанатаў.

ВЕСТНІ АДУСЮЛЬ

✦ Жывёлагадоўчыя памяшканні, машыны двор, вадасховішча, бальніца, жылыя дамы ўзводзіцца ў саўгасе імя Фрунзе Дзяржынскага раёна. Яны яшчэ больш упрыгожаць цэнтральную сядзібу, іншыя вёскі гаспадаркі. Толькі за апошнія два гады ў саўгасе пабудаваны камбікормавы завод, Дом культуры, лазне-прачны камбінат, іншыя аб'екты гаспадарчага і культурна-бытавога прызначэння.

✦ Новы грузавы рачны порт на раце Сож будзе ўзведзены ў Гомелі. Тэхніка-эканамічнае абгрунтаванне на яго будаўніцтва распрацаваў дзяржаўны інстытут па праектаванню прадпрыемстваў рачнога транспарту. Праектам прадугледжана поўная механізацыя асноўных і дапаможных працэсаў, што выключыць цяжкую ручную працу. Адной з асаблівасцей новага порта стане сістэма транспарціроўкі адсюль ішчэбня, пяску і іншых сышкіх будаўнічых матэрыялаў асноўным спажывцам горада з данамогай новага віду прамысловага транспарту — кантэйнернай пневматранспартнай сістэмы.

✦ У Буда-Кашалёўскім раёне Гомельскай вобласці дзейнічае адно з сучасных прадпрыемстваў рэспублікі — бройлерная птушкафабрыка. Яго праектная магутнасць дасягнула 3,2 мільёна бройлераў у год. Штодзённа адсюль адпраўляецца 30 тон дыетычнага мяса. Вольт прадпрыемства прадстаўлены ў навільёне «Птушкагадоўля» ВДНГ СССР. Дваццаць пяць работнікаў узнагароджаны залатымі, сярэбранымі і бронзавымі медалямі выстаўкі, каштоўнымі падарункамі.

ВЫРАУНОЎВАННЕ ЯКАСЦІ ЖЫЦЦЯ

ЗВАРОТНАЯ
МІГРАЦЫЯ?

За мінулае дзесяцігоддзе, нягледзячы на прыродны прырост у СССР сельскага насельніцтва (звыш 9 мільёнаў чалавек), абсалютная яго колькасць скарацілася больш чым на 7 мільёнаў, гэта значыць звыш 16 мільёнаў сялян палічылі за лепшае горад чым сяло. У выніку ў параўнанні з 1970 годам доля сельскіх жыхароў скарацілася на 7 працэнтаў і складае цяпер 37 працэнтаў да ўсяго насельніцтва краіны.

ХТО І ЧАМУ

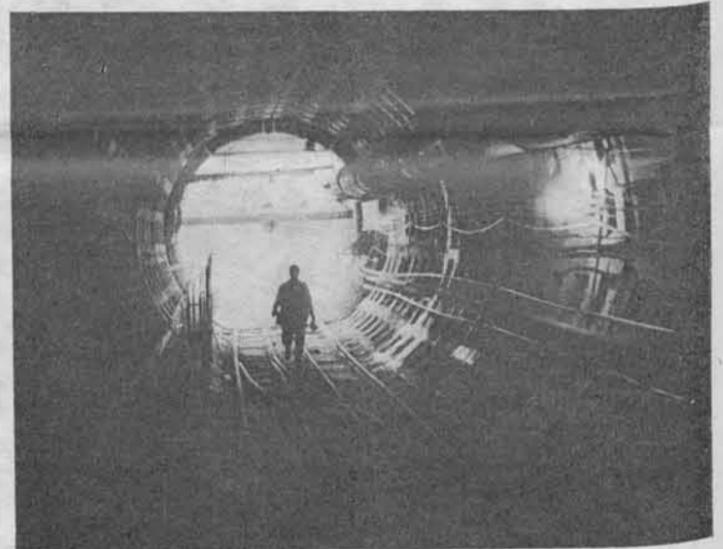
ПАКІДАЕ СЯЛО

Здавалася б, цяпер, калі механізацыя і аўтаматызацыя закрэпілі ўсе галіны сельскай гаспадаркі, выцесніўшы малапрадукцыйную і нялёгкаю ручную працу, калі сялянскі быт і сёлы сталі намнога больш добраўпарадкаванымі, а магчымасці цікава прывесці вольны час шырэйшыя, нарэшце, калі даходы селяніна ўшчыльную наблізіліся да заробкаў праmysловага рабочага, — у гэтых умовах адток сельскага насельніцтва ў горад павінен быў бы спыніцца. А ён працягваецца. У чым тут прычына? Думка саміх мігрантаў наконт гэтага, хоць і заслугуе увагі, далёка не бяспрэчная. Усе яны лічаць, што ў горадзе больш магчымасцей у выбары работы, якая адпавядае іх схільнасцям і ўзроўню адукацыі. Лепш наладжаны сэрвіс, адпа-

чынак і г. д. Адным словам, горад не «раўня» сялу.

Спецыялісты лічаць, што пераліванне рабочых рук з сяла ў горад — у цэлым станоўчы працэс. У іх зацікаўлена прамысловасць, якая адчувае недахоп кадраў, сфера паслуг.

Між тым, калі закрэпіць узроставаю структуру мігрантаў, пераліванне рабочых рук з сяла ў горад выглядае аднабокім. Пакідае сяло пераважна моладзь ад 16 да 22 гадоў. Едуць галоўным чынам на вучобу ў вялікі горад. Атрымаўшы адукацыю (вышэйшую або сярэднеспецыяльную), былыя сяляне назаўсёды звязваюць сваё жыццё з горадам. Толькі частка іх пасля заканчэння навучальнай установы вяртаецца назад. У выніку сёла паступова старэе. Ужо сёння ў некалькіх раёнах, напрыклад у Нечарназем'і, адчуваецца недахват рабочых рук. Страты паўняюцца ў асноўным за кошт інтэнсіўнага насычэння аграрнага сектара рознымі ма-

«Проспект закрыты. Ідзе будаўніцтва метро» — такія надпісы ды яшчэ вялікія літары «М» сёння ў Мінску сустракаюцца, як кажуць, амаль што на кожным кроку. Пройдуць яшчэ якія-небудзь два-тры гады, і па падземнай магістралі пабягуць першыя паязды. Многіх гасцей нашай сталіцы цікавіць: якой будзе даўжыня

першай чаргі метрапалітэна, колькі станцый прымуць пасажыраў, за які час можна будзе праехаць з аднаго канца горада ў другі. Гасцінныя мінічане заўсёды адкажуць прыезджаму на гэтыя пытанні. Даўжыня трасы першай чаргі метро складзе 8,7 кіламетра, пасажыраў прымуць восем станцый, а ўся паездка з канца ў канец зойме ўсяго... восем мінут. Гэта — будзе. А сёння метрапалітэн — адна з буйнейшых будоўляў рэспублікі. Тут працуюць каля 2,5 тысячы рабочых і інжынераў. Многія спецыялісты прыехалі з іншых рэспублік і маюць вялікі вопыт будаўніцтва падземных магістралей. Каб пракласці трасу першай чаргі метрапалітэна, спатрэбіцца выкапаць больш чым мільён кубаметраў грунту. А каб перавезці яго, адначасова патрэбны 218 тысяч вялікагрузных самазвалаў. Ідзе пракладка першай чаргі метрапалітэна. Яшчэ шмат дзён да таго часу, калі пабягуць паязды, а метрабудаўцы рыхтуюцца пачаць пракладку другой чаргі: аўтазавод — Юбілейная плошча — Масюкоўшчына (працягласцю 13,4 кіламетра). НА ЗДЫМКАХ: гатовы яшчэ адзін перагонны тунель; брыгадзір комплекснай брыгады В. ВЕЛІКАНАУ. Фота А. ТАЛОЧКІ.

шынамі і механізмамі. Менавіта за кошт росту прадукцыйнасці працы ў 1976—1980 гадах быў атрыман у гэтых праста сельскагаспадарчай прадукцыі ў краіне. У планах на адзінаццатую пяцігодку (1981—1985 гады) галоўная стаўка робіцца на паскораны перавод сельскай гаспадаркі на індустрыяльную аснову і прагрэсіўныя тэхналогіі. Гэта дазволіць сялу, як і раней, пераадолюваць вынікі сістэматычнага адтоку насельніцтва. Хоць, вядома, калі сяло пакідае дыпламаваны спецыяліст, ніякай тэхнічай яго не заменіш. Таму кіраўнікі гаспадарак стараюцца ўтрымаць іх, прадастаўляючы ім розныя льготы. Напрыклад, забяспечваюць у першую чаргу жыллём, за арэнду якога не трэба плаціць. Аднак утрымаць усіх такім спосабам немагчыма, ды і не трэба. Чалавек вольны сам выбіраць, дзе яму лепш жыць — на сяле ці ў горадзе.

МІНУСЫ ВЯЛІКАГА ГОРАДА

Закон міграцыі гранічна просты: людзі імкнуцца туды, дзе ў здаецца лепш. З пункту гледжання неабцяжаранага сям'ёй сельскага жыхара (сямейныя выключна рэдка пакідаюць сяло), лепш — у горадзе, і не ў любым, а ў вялікім. Менавіта ў вялікія гарады накіроўваецца асноўны паток мігрантаў. Гэта вядзе да неапраўданага разрастання гарадоў і страты імі тых пераваг, якімі яны спраўды валодаюць. Устаноўлена, што чым большы горад, тым складаней забяспечыць у ім нармальныя

ўмовы жыцця. Першае, з чым сутыкаюцца тут сельскія мігранты, гэта недахват жылля. На працягу некалькіх гадоў ім даводзіцца чакаць, калі будзе вырашана іх жыллёвая праблема.

Для многіх вельмі складана працякае працэс далучэння да гарадскога ладу жыцця. Нават карэнныя гараджане, не заўважаючы таго, пакутуюць ад «сіндрома адчужанасці». Не дзіўна, што на псіхіку ўчарашняга сельскага жыхара, якога ў сяле ўсе ведалі і ён ведаў усіх у твар, фактар адчужанасці дзейнічае значна мацней.

Трапіўшы ў вялікі горад, былы сяляне ў поўнай меры ўсведамляюць практычны сэнс здаровага навакольнага асяроддзя, чаму раней яны ніколі не надавалі значэння. Чыстае паветра і вада, багацце зеляніны для вёскі — само сабой зразумелае, для горада — даражэ, якое каштуе немалых грошай.

Нарэшце, транспартная стомленасць, якая невядома сялу і ад якой пакутуюць усе гараджане. Штодзённыя працяглыя паездкі ў грамадскім транспарце на работу і назад стамляюць людзей, адбіваюць у іх ахвоту без асаблівай на тое патрэбы выбірацца з дому ў выхадныя дні.

Калі да ўсіх названых нязручнасцей гарадскога жыцця дадаваць пастаянны шум і павышаную небяспеку за межамі дома, што, вядома, патрабуе пастаяннага псіхалагічнага напружання, то адказаць адназначна на пытанне, дзе лепш — у горадзе ці вёсцы — не так ужо лёгка. На жаль, выбіраючы вялікі горад для пастаяннага жыцця, сяляне-мігранты або

нічога не ведаюць або ведаюць па чутках аб гэтых нязручнасцях. А адчуўшы іх на сабе, яны ўжо не ў стане вярнуцца назад, яны «палоннікі» вялікага горада. Сям'я, кватэра, работа, кола знаёмых, ды і набытая звычка да гарадскога ладу жыцця — усё гэта трывала ўтрымлівае былога сельскага жыхара ва ўрбанізаваным свеце, прымушае мірыцца з многімі яго недахопамі.

Магчыма, у нашай размове праблема і нязручнасці вялікага горада вельмі абвостраныя. Для карэннага гараджаніна, які ўспрымае іх як нешта, без чаго горад не быў бы горадам, яны не маюць такога вялікага значэння, як для сельскага жыхара. Колькі разоў даводзілася чуць ад сялян, якія прыязджаюць у горад: «Як толькі вы тут жываце?» І ў той жа час гараджанін ужо праз тыдзень свайго водпуску ў вёсцы пачынае сумаваць па горадзе, па звыкламу спосабу жыцця.

ПЫТАННЕ ЧАСУ

Уважлівыя дэмаграфы ўжо адзначылі першыя прыкметы гэтай з'явы. Не будзем сцвярджаць, што праз год-другі пачнецца масавае перасяленне гараджан у сяло, але тое, што горад губляе на поўню на прываблівы спосаб жыцця, у гэтым сумнявацца не даводзіцца. Вось толькі адзін таму прыклад: старшыня сялянскага кааператыву імя Радзішчава Смаленскай вобласці Іван Дзенісенкаў штогод атрымлівае да 300 п'сьмаў ад гараджан з просьбай прыняць іх у члены калектыв-

най гаспадаркі. Аб гэтым жа мне даводзілася чуць ад многіх кіраўнікоў гаспадарак (як дзяржаўных, так і кааператывных) Украіны, Грузіі, Малдавіі. І што характэрна: гараджане-мігранты выбіраюць, як правіла, эканамічна моцныя гаспадаркі, добраўпарадкаваныя сёлы з добра развітай сферай культурна-бытавога сэрвісу. Зрэшты, было б дзіўна, калі б было інакш. Толькі такім шляхам, г. зн. перабудоўваючы сёлы на сучасны лад, ствараючы ў іх добрыя жыллёвыя і культурна-бытавыя ўмовы, можна збіць хвалю міграцыі з сяла ў горад, а ў перспектыве, магчыма, зрабіць яе ўзаемна інтэнсіўнай. Рухомасць насельніцтва, як сцвярджаюць дэмаграфы, — прыкмета здаровага арганізма грамадства.

Што ж датычыць палітыкі Савецкай дзяржавы ў пытаннях рэгулявання міграцыйнымі патокамі, то яна робіць галоўную стаўку на забяспечэнне спрыяльных умоў жыцця як у сяле, так і ў горадзе. Аднак, улічваючы, што сяло з-за гістарычных абставін адсталася ад горада, яму і ўдзяляецца сёння галоўная ўвага. У сельскую гаспадарку цяпер накіроўваецца кожны чацвёрты інвестыцыйны рубель. Ствараецца магутная дамабудуўнічая база. Вядучыя архітэктары краіны распрацоўваюць планы рэканструкцыі сёл, ствараюць для іх сучасныя праекты жылля і грамадскіх будынкаў. Адным словам, сяло, захоўваючы свае традыцыйныя перавагі, бярэ ў горада толькі тое, што забяспечыла б яму якасна лепшае жылло асяроддзе.

Аляксандр ДЗЕДУЛ.
(АДН).

КОЖНЫ дзень нашага жыцця напоўнены мноствам спраў. Вялікія, маленькія, асабістыя і службовыя пытанні, праблемы. Хто вырашае іх? Жыццём грамадства кіруе калектывны розум: у маштабах нашай краіны — гэта Вярхоўны Савет СССР, у пэўнай мясцовасці — Саветы народных дэпутатаў горада, пасёлка і гэтак далей.

Каб даведацца аб дзейнасці Савета, межах яго ўлады, дастаткова пазнаёміцца з рэаліямі гэтага органа ў любым куточку краіны. Увогуле, кожны Савет заняты адным і тым жа (кіруе жыццём свайго рэгіёна), адрозненні будуць толькі ў асаблівасцях падудладнай яму тэрыторыі.

На Захадзе лічаць, што Саветы народных дэпутатаў СССР не маюць, як муніцыпалітэты, дастатковай самастойнасці, а з'яўляюцца толькі выканаўцамі дырэктывы цэнтральных органаў. Калі ж сказаць пра гэта старшыні Савета гарадскога пасёлка Бобр Крупскага раёна, Ілья Шарпаў падвёў мяне да акна ў сваім кабінце:

— Усё, што вы бачыце, гэта наша, і мы, Савет народных дэпутатаў, — гаспадары тут, у пасёлку, і яшчэ ў 33-х вёсках. А наконт нашай самастойнасці можаце сказаць таму бургамістру, прэфекту ці губернатару, што і вытворчасцю, і будаўніцтвам і ўсім астатнім кіруе Савет. Лічу, што менавіта наша дачыненне да вытворчай сферы сведчыць аб самастойнасці Саветаў. Дарэчы, муніцыпалітэты гэтым наогул не займаюцца альбо вельмі абмежавана.

Нам падпарадкаваны тры заводы, два саўгасы, гандаль, бытавыя ўстановы, ахова здароўя, адукацыя... Карацей кажучы, усё, з чым звязана жыццё чалавека. Аб нашай самастойнасці сведчыць і прынятая сёлета Пастанова ЦК КПСС, Прэзідыума Вярхоўнага Савета і Савета Міністраў СССР «Аб далейшым павышэнні ролі Саветаў народных дэпутатаў у гаспадарчым будаўніцтве». Падкрэсліваю слова «далейшым», бо гэта значыць, што асабліва ў апошнія дзесяцігоддзі павышэнне ролі Саветаў звязваец-

ГАСПАДАР БАБРА І 33-х НАВАКОЛЬНЫХ ВЁСАК

КОЛЬКІ ЎЛАДЫ Ў САВЕТА?

ца ў першую чаргу з расшырэннем іх эканамічных функцый, умацаваннем матэрыяльна-фінансавай базы.

— І якія ж магчымасці ў вас на сённяшні дзень?

— Па сутнасці, ні ў чым не абмежаваны. На тэрыторыі Савета жывуць 5 тысяч чалавек. Наш гадавы бюджэт складае 107—110 тысяч рублёў. Значыць, ад добрай работы вытворчасці залежыць і наш бюджэт, які складаецца з адлічэнняў ад прыбытку і падаткаў з абароту прадпрыемстваў. Гэтыя грошы мы накіроўваем на задавальненне сацыяльна-культурных патрэб насельніцтва, у тым ліку на асвету, ахову здароўя і развіццё жыллёва-камунальнай гаспадаркі. Увогуле, мы маем дачыненне да ўсяго.

— Пакажыце, калі ласка, гэта на прыкладзе.

— Ну вось ішла ўборка збожжа. Хоць сёлета мы яе правялі як ніколі добра, арганізавана, але ж у жыцці ўсё адмысловым не бывае. Хтосьці па нейкай прычыне крыху марудзіць, нехта робіць не зусім так, не па-гаспадарску.

Кіраўніка, вінаватага ў нейкіх недаробках, нядбайнасці, запрашаем на пасяджэнне выканкома, які складаецца з сямі дэпутатаў. У нас у гэты орган уваходзяць два дырэктары саўгасаў, дырэктар завода, тры рабочыя з розных прадпрыемстваў і я. Разам абмяркоўваем становішча, аналізуем недахопы, шукаем выйсце. Так увогуле ідзе гэты працэс.

— А калі становішча не мяняецца, ці кіраўнік не выконвае рашэнне Савета?

— Бывае і так. Але значна, рашэнне Савета абавязковае для выканання ўсімі прадпрыемствамі, устаноўмі, арганізацыямі на нашай тэрыторыі, а таксама кіраўнікамі і грамадзянамі. Таму, калі высветліцца, што яно не выконваецца, то прымаюцца

больш дзейсныя меры, як, напрыклад, звальненне з пасады. Рашэнне ж абавязкова будзе выканана.

Такі прыклад. Ля вёсак Куты і Ярашоўка будзеца плаціна і штучнае вадасховішча. Не сакрэт, той-сёй спатку не згаджаўся з рашэннем Савета будаваць такі аб'ект. Але ж мы зыходзім не з інтарэсаў адной асобы, якая б яна значна ні была, а з інтарэсаў большасці, усяго насельніцтва.

— Ілья Сцяпанавіч, уявім такое: сродкі Савета размеркаваны, а тут трэба будаваць дарагі аб'ект, як тое вадасховішча?

— У такім выпадку вайсце знаходзім у кааператыву сродкаў зацікаўленых прадпрыемстваў. Метад інтэграцыі намаганняў, асабліва звязаных з задавальненнем растуцых патрэб насельніцтва, мы лічым універсальным.

Увогуле, дэпутаты Саветаў зацвярджаюць планы эканамічнага і сацыяльнага развіцця. Прычым гэтыя планы фінансуюцца як з мясцовага бюджэту, так і са сродкаў прадпрыемстваў, кожнае з якіх адлічвае частку прыбытку на сацыяльна-культурныя патрэбы сваіх рабочых. Мясцовыя Саветы маюць канстытуцыйнае права кантраляваць расходванне гэтых сродкаў, а пры неабходнасці кааперыраваць іх для будаўніцтва аб'ектаў у інтарэсах усяго насельніцтва. Як бачыце, мы і ў гэтым выпадку — паўнаўладныя гаспадары.

— Напэўна, у вашай рабоце бываюць прыемныя абавязкі і наадварот. Гэта патрабуе ад чалавека на такой пасадзе нейкіх асаблівых якасцей?

— Я ўжо казаў, што мы маем дачыненне да ўсяго, што спадарожнічае людзям у іх жыцці. Вось вам прыклад прыемных абавязкаў. Нара-

дзіўся чалавек — афармляем на яго дакументы, вырас — выдаём яму пашпарт, ажаніўся — рэгіструем шлюб. Дарэчы, адсюль, ад сельсавета, маладыя па традыцыі абязджаюць нашы славутыя мясціны. Ля крыніцы з рэдкай вадой «прычашчаюцца» на ішчасце. Есць у нас такая крыніца. З яе шафёры заўсёды бяруць вадку ў дарогу. І колькі ты з ёю ні едзь, яна заўсёды нібы толькі што зачэрпнутая.

Захацелі маладыя дом пабудаваць, выдзяляем участак, матэрыялы. Атрымалі дзяржаўную кватэру, зноў ідуць да нас — выдаём ордэр. Гэта, безумоўна, прыемна. Але жыццё ёсць жыццё. Задумаюць тыя ж маладыя развесціся, зноў прыйдуць да нас... Тут ужо мала прыемнага. Але пасада абавязвае...

Шырокае поле дзейнасці старшыні мясцовага Савета. Таму трэба быць дасведчаным ва ўсіх чалавечых справах.

— А ці могуць вас звольніць з гэтай пасады, і што вы будзеце ў такім выпадку рабіць?

— Саветы выбіраюцца на два і палавінай гады ўсім насельніцтвам тайным галасаваннем. Дэпутатам можа быць любы грамадзянін з 18 гадоў. Якраз столькі майму старэйшаму сыну, і ён мае права выбіраць і быць выбраным.

Калі ж скончыцца тэрмін і мяне не выбяруць зноў, то я, зразумела, вярнуся да свайго справы. Па професіі я аграном. Могуць і звольніць, але ў нас гэта называецца інакш — адазваць. Такое бывае ў тым выпадку, калі дэпутат не выконвае наказаў выбаршчыкаў, а прасцей кажучы, не клопаціцца аб людзях, іх патрэбах. Тады яго адзваваюць і выбіраюць новага.

Георгій ПАВУЛЯ.

ФОТАМАТЭРЫЯЛЫ БЕЗ СЕРАБРА

У Акадэміі навук Беларускай ССР створаны прынцыпова новыя фотаматэрыялы, якія не ўтрымліваюць серабра. Якасць атрымліваемага на іх адлюстравання — ідэальная.

На рабочым сталі члена-карэспандэнта АН Беларускай ССР Ігара Ярмоленкі, пад кіраўніцтвам якога створаны новыя фотаматэрыялы, ляжыць здымак: група бяроз, на другім плане — густы ельнік. Выразна вядны кожная галінка, кожная драпінка на ствалах.

Вучоны ўзяў фатаграфію і нечакана скамецёў яе. Скамецёўшы яшчэ і яшчэ раз, ён намацёў здымак пад кранам, выціснуў, як ануцу... Насуперак майму чаканню, адлюстраванне ніколі не сапсавалася. Яно, аказваецца, і не магло пашкодзіцца, таму што нанесена не на паперу, а на баваўняную тканіну.

— Хімічным спосабам мы нібыта «прышпілілі» светаадчувальнае рэчыва да малекул целюлозы, з якой складаецца баваўнянае валакно, — гаворыць Ярмоленка. — Гэтым і тлумачыцца трываласць адлюстравання. Дарагое серабро нам удалося замяніць даволі таным палімерам. Нашы фотаматэрыялы не баяцца дзённага святла, адлюстраванне экспануецца на святле з дапамогай крыніцы ультрафіялетавага выпраменьвання, напрыклад, лямпы для штучнага загару. У астатнім усё засталася паранейшаму: апрацоўка ў водных растворах правяцеля і замацавальніка, прамыванне, сушэнне. Гэта адносіцца як да фотаадчувальнай тканіны, так і да фотапаперы і фоталёнкі на палімернай аснове.

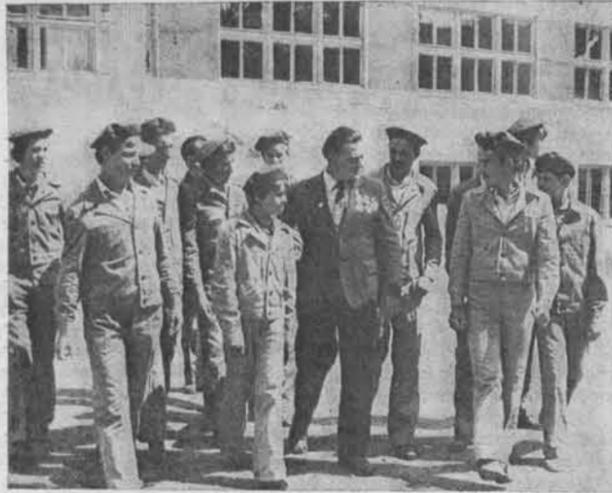
Новыя фотаматэрыялы дазваляюць атрымаць большы разнае адлюстраванне, чым традыцыйныя, таму што светаадчувальнае рэчыва ўваходзіць літаральна ў кожную малекулу тканіны або паперы. Важная іх перавага і ў тым, што яны могуць захоўвацца колькі трэба, без спецыяльнай упакоўкі. Акрамя таго, яны зусім бяскрыўныя для чалавека, не накопліваюць статычнай электрычнасці, лёгка адляўваюцца для паўторнага выкарыстання.

— А цяпер звернемся да так званых матэрыялаў прамога пачарнення, — працягвае Ярмоленка. Ён бярэ чысты аркуш паперы, закладвае зверху негатыў і змяшчае ўсё гэта пад лямпу ультрафіялетавага выпраменьвання. Прыкладна праз мінуў выдатны чорна-белы здымак гатовы. Потым Ярмоленка бярэ аркуш паперы з другога стосу і атрымлівае адлюстраванне блакітнага, затым пурпурнага, жоўтага колеру. Такая чуд-папера атрымана тут упершыню ў свеце. Яна таксама не ўтрымлівае серабра і таму танная.

Вынаходствам беларускіх вучоных зацікавіліся прадстаўнікі самых розных галін.

Спецыялісты па інфарматыцы аблюбовалі сабе фоталёнкі: можна атрымліваць надзвычай кампактныя копіі чарцяжоў і іншай тэхнічнай дакументацыі, што вельмі зручна для архіваў. Швейцарскія цяпер маюць намер механізаваць раскрой тканін. Дастаткова будзе пакласці пад лямпу фотапаперу прамога пачарнення, даць імпульс ультрафіялетавага выпраменьвання, і выкрайка гатова. Прыбудоўнікі спадзяюцца палепшыць вынікі вымярэнняў, якія фіксуюцца на фотапаперы з дапамогай праменьчыка святла. А калі, гавораць яны, замяніць звычайную лямпачку на ультрафіялетавую, то аднадзе такая працаёмкая аперацыя, як праўленне фотапаперы. Новыя фотаматэрыялы, створаныя беларускімі вучонымі, могуць служыць і надзейным індикатарам ультрафіялетавага выпраменьвання.

Уладзімір БІБІКАЎ.

Каля тысячы кваліфікаваных спецыялістаў для сельскай гаспадаркі рэспублікі рыхтуе штогод магілёўскае сярэдняе прафесійна-тэхнічнае вучылішча № 1 імя К. Арлоўскага. Гэта трактарысты-машыністы шырокага профілю, шафёры, аператары жывёлагадоўчых комплексаў,

агароднікі, кветаводы, слесары кантрольна-вымяральных прыбораў, лабаранты. НА ЗДЫМКАХ: былы выпускнік вучылішча заслужаны майстар прафтэхнавування І. РЫЖАНКОУ (у цэнтры) са сваімі выхаванцамі; будучы кветавод-дэкаратар Н. ПЕЦЕРЫКОВА.

НОВАЯ ИСТОРИЧЕСКАЯ ОБЩНОСТЬ ЛЮДЕЙ — ЦЕЛОСТНАЯ СИСТЕМА РАЗВИТЫХ ЭКОНОМИК И САМОБЫТНЫХ КУЛЬТУР

КАК ЖИВЕТ СЕМЬЯ 100 НАРОДОВ

«Жизнь убеждает, что интенсивное экономическое и социальное развитие каждой из наших республик ускоряет процесс их всестороннего сближения», — подчеркнул Л. И. Брежнев в Отчетном докладе ЦК КПСС XXVI съезду партии.

Действительно, о том свидетельствует весь исторический опыт социалистического строительства в масштабе крупнейшей многонациональной державы, где недавняя Всесоюзная перепись населения учла свыше 100 народов численностью от 500—900 человек (алеуты, нганасаны, негидальцы, тофалары, юкагиры) до 137 миллионов (русские). Их сближение все заметнее, хотя его никогда не форсировали в СССР.

ПРЕОДОЛЕНИЕ БЫЛОЙ РОЗНИ, СБЛИЖЕНИЕ ЭКОНОМИК И КУЛЬТУР

Многие на Западе скептически восприняли Декларацию прав народов России (1917 год), провозгласившую свободное развитие всех этнических общностей без какой-либо дискриминации. Что ж, основания для сомнений были: лозунги Великой французской революции — Свобода, Равенство, Братство — оставались благими пожеланиями. Но Республика Советов доказала, сколь серьезно взялась она решить задачи, которые прежде даже не ставились: вырвать корни расовой и любой иной розни, преодолеть отсталость бывших полуколонизированных окраин, создать национальную государственность, единую систему всесторонне развитых экономик и самобытных культур...

Проблемы были грандиозными по сложности. Достаточно вспомнить: неграмотность на восточных окраинах намного превышала нынешнюю в «третьем мире». Считали, что ликвидировать ее там удастся разве лишь через сотни лет. Но с ней покончили за немногие десятилетия. Уже в 30-х годах СССР ввел всеобщее начальное образование, повсеместное обучение на родных языках.

Сдвиги разительны, особенно на Востоке. В Средней Азии, скажем, аулов не было вообще до 1918 года. Теперь — десятки, а число их студентов на миллион жителей там больше, чем в Швеции, ФРГ, Англии, Австралии.

То же самое можно сказать и о прогрессе экономик. При всей их региональной специфике, зависимости от местных природных условий и ресурсов общим стал курс на сглаживание неоправданных контрастов, выравнивание потенциалов, рывок к передовым позициям науки, техники, индустрии. Так, объем промышленной продукции в целом по стране ныне в 160 раз больше, чем в 1913 году. А в ряде некогда сплошь аграрных районов за тот же период вырос куда заметнее: в 240 раз в Казахстане, в 350 раз в Киргизии и т. д. Всюду создано многоотраслевое современное производство и обслуживание.

НЕ ПРОСТО СЛОЖЕНИЕ, А УМНОЖЕНИЕ СИЛ

Отсталых окраин в СССР давно уже нет. Преобразить их в кратчайшие исторические сроки помогла планомерная концентрация сил и средств в важнейших направлениях развития, идет ли речь о культурной революции или индустриализации. Огромную роль тут сыграло разностороннее содействие одних наций другим, прежде всего бескорыстная помощь русского народа. Сотрудничество способствовало их сближению. В этом убеждает давний опыт: вся страна участвовала в строительстве Туркестано-Сибирской железной дороги, освоении казахстанской целины, восстановлении Ташкента после землетрясения и т. д. Так и ныне: БАМ, например, прокладывают

представители более чем 80 национальностей. Естественно и далее рассчитывать на совместные усилия в решении новых важных задач — таких как форсированный подъем сельского хозяйства в Нечерноземной зоне РСФСР. Обеспечить его кадрами поможет и уже помогает, скажем, Средняя Азия. Так, только из Таджикистана в последние годы многие тысячи юношей и девушек выехали на работу в Нечерноземье и другие районы России. Этот отток умов и рук из Средней Азии легко восполним: ее кишлаки в отличие от российских деревень трудоизбыточны.

Действительно, доля горожан в республиках Средней Азии (35—48 процентов) пока ниже, чем по СССР в целом (63 процента). Дальнейшая урбанизация этого региона высвободит трудовые резервы для него и для всей страны. Конечно, предстоит и далее совершенствовать там систему социальной и профессиональной ориентации, обучение городским профессиям прямо на селе, организационную и материальную помощь при переезде и т. п. Проблемы непросты, но разрешимы.

Реально и осуществление таких программ, как ускоренное развитие агропромышленного комплекса в Нечерноземье или освоение энергосырьевых ресурсов в богатых, но сырых и малообжитых краях Сибири. Залог успеха — углубляющаяся интеграция республик, уже давшая не механическую смесь экономик и культур, а органичное целое, которое несравнимо больше простой суммы частей.

ФЕНОМЕН СБЛИЖЕНИЯ НАЦИЙ: СМЕШАННЫЕ БРАКИ УКРЕПЛЯЮТ СЕМЬЮ

Небывалое учащение смешанных браков в стране за годы Советской власти общеизвестно. Уже само по себе оно говорит о сближении народов в СССР. Переводя межэтнические отношения в сферу наиболее тесных связей — семейных, такие союзы с каждым поколением все активнее помогают преодолевать пережитки былой розни, отчужденности. Важно и другое: смешанные браки в СССР обычно прочнее этнически однородных, реже распадаются, что никак не согласуется с популярным на Западе мнением, будто супругам разных наций, тем более рас, труднее дается взаимная приспособляемость, гармония интересов, мыслей и чувств.

Я не хочу сказать, что все вопросы национальных отношений в СССР уже решены. Динамика развития столь крупного многонационального государства, как СССР, ставит свои проблемы. И они всегда в поле зрения у общества. Красноречив даже простой перечень постановлений и мер, принятых ЦК КПСС и Советом Министров СССР за 1976—80 годы. Тут и новый закон об автономных округах в РСФСР, и расширение оросительных систем в Средней Азии, дополнительные стимулы хозяйственного и культурного роста, прогресса здравоохранения в Абхазии, Туве, Бурятии, в районах обитания народов Севера и т. д. Курс на укрепление взаимосвязей между республиками отразили и Основные направления экономического и социального развития СССР на 1981—1985 годы и на период до 1990 года.

Да, проблемы есть, но есть и все условия их разрешимости. Л. И. Брежнев подчеркнул на XXVI съезде КПСС: «Единство советских наций сегодня прочно, как никогда». Налицо их сближение и сплочение, давшее новую социальную и интернациональную общность — советский народ.

Профессор Масхуд ДЖУНУСОВ,
доктор философских наук.
(АПН).

НА ЗЯМЛІ БАЦЬКОЎ

...ОТ ВЕТКИ РОДИМОЙ

Почти все члены этой группы в Белоруссии были впервые, хотя не раз навещали своих родственников, живущих в России и на Украине. В Минск они ехали с тревожным чувством. Каково-то будет им, в большинстве своем немолодым людям, в роли учащихся, не трудны ли будут занятия, не доведется ли краснеть перед преподавателями за ошибки в тетрадах... Учеба представлялась им в виде школьных уроков тех давних, еще довоенных лет. Но нерастреченная жажда знаний, стремление глубже познать свою Родину подогревали в них желание попасть на курсы, которые в августе этого года организовало для зарубежных соотечественников Белорусское общество «Радзіма». Планом предусматривалось почти трехнедельное знакомство с белорусской культурой, историей, совершенствование знаний по русскому языку. На занятия приехали члены прогрессивных организаций наших земляков из Австрии и Бельгии.

«ЭТО НАМ ОЧЕНЬ ПОЛЕЗНО!»

Прошло несколько дней «студенческой» жизни, и наши гости повеселели. Впервые, им тут очень интересно, заявили они, во вторых, хозяева так внимательны и тактичны, в третьих, «это нам очень полезно». Последняя фраза повторялась так часто, что стала своеобразным рефреном всех дальнейших встреч и бесед.

Полезными назвали соотечественники лекции, которые ежедневно с утра до обеда слушали в республиканском Институте повышения квалификации работников культуры. Это не были лекции в их сухом, академическом варианте. Каждый приглашенный специалист — писатель, ученый, искусствовед, музыковед, театровед — рассказывал в простой и доступной форме о том, как обстоят дела в той или иной сфере нашей жизни, деятельности, чем мы заняты и что нас волнует, что бы мы тут хотели иметь и какие видим пути достижения этого. Одним из первых встретился с участниками курсов директор института Федор Жигалов. «Он так образно говорил, — восхищались потом слушательницы, — словно рисовал перед нами яркими красками портрет своей родной Белоруссии. И когда мы постепенно познавали ее сами — общаясь с людьми, осматривая предприятия, любясь минскими окрестностями, — то не переставали удивляться, как емко, точно и правдиво «предсказал» все наши открытия Федор Георгиевич».

Рабочий день наших «студентов», как им нравилось себя называть, начинался с лекции Светланы Ивановны Велишкевич. Опытный преподаватель, она не стала навязывать им изучение правил грамматики или писание диктантов. Занятия русским языком шли в форме своеобразного путешествия по Советскому Союзу, по всем его пятнадцати республикам. Слушатели получали представление о жизни людей в городах и селах, о природе разных уголков страны, о новостройках, достижениях науки и культуры. Чтение, беседа сопровождалась показом диафильмов. Светлана Ивановна старательно объясняла каждое непонятное слово, выражение, терпеливо поправляя неточное ударение или словоупотребление, больше внимания уделяя тем, кто слабее владеет русским язы-

ком. И хотя домашние задания не предусматривались программой, для желающих преподавательница приносила учебники, давала советы, как быстрее и лучше усвоить тот или иной материал. Наши соотечественники многое записывали, брали у методиста института информационный материал по самым разным темам. Объяснение было то же: это нам очень полезно, мы будем иметь цифры и факты для бесед в своих организациях, для подготовки вечеров, проведения праздничных мероприятий. Так, по просьбе землячек из Бельгии были подготовлены материалы о предстоящем 1500-летию Киева. А Белоруссия им теперь знакома так, словно они прожили всю жизнь здесь. Спросите Анастасию Леленкову из Антверпена, и она с удовольствием расскажет, откуда Минск взял свое название, Анна Радл из Инсбрука охотно поддержит разговор о старобелорусском искусстве, а Мария Семеренко из Мукром-Куртре, конечно, скажет: «Белорусский народный хор и оркестр цимбалистов готова слушать до утра...»

САМЫЕ ТЯЖЕЛЫЕ ВОСПОМИНАНИЯ

Хотя всех гостей Белоруссии знакомят с тем, что пережил наш народ в годы Великой Отечественной войны, показывают им и музеи, и мемориальный комплекс в Хатыни, эмоциональное восприятие народной трагедии бывает разным у разных людей, что объясняется, я полагаю, жизненным, душевным опытом каждого. Соотечественники из Бельгии и Австрии воспринимали нашу боль, как собственную. Их личное горе было частичкой общенародного. Ведь именно фашизм отворал их от Родины, искалечил их юность, они испытали на себе тяжесть подневольного труда, бесправие, унижение, видели насильственную смерть, и сами не имели никаких гарантий на жизнь. Но Хатынь потрясла даже их. Пытаюсь рассказать мне об этой поездке, женщины не могли найти подходящих слов. Все казалось не то, неточно, не передавало степени потрясения. Они начинали фразу словами, а заканчивали слезами. У меня тоже глаза были мокрыми, мы понимали друг друга.

Непроизвольно тема войны всплывала и на занятиях. Ведь невозможно говорить о белорусской литературе, музыке, кино, искусстве, чтобы не затронуть темы страдания и героизма, жизни и смерти. После беседы о современном белорусском кино, которую вела кандидат наук Ольга Нечай, гостям показали документальный фильм «Тонеские бабы». Красивая полесская деревня, поля, леса. Славится своими певуньями. Спокойно, в достатке живут здесь люди. Трудятся до глубокой старости. Но вот кинокамера приближает к зрителю одну за другой старых сельчанок. Их слова, их плачи-причитания острой болью резают сразу же по сердцу. Многодетные матери, они стали одиночками в годы войны... И вот уже более тридцати лет выплакивают свое непоправимое горе. А сколько таких деревень в Белоруссии! От сотен селений ни живой души не осталось, поплакать некому. Только в народной памяти будет жить эти люди вечно.

И наши соотечественники эмоционально остро пережили

вая прошлое, серьезно озабочены сегодняшним положением дел в Европе. Запомнились слова Анны Радл. Перед этим она почти весь вечер провела у телевизора. Сначала посмотрела художественный фильм, рассказывающий о начале Великой Отечественной войны, потом информационную программу «Время», популярную в Советском Союзе, включающую в себя ежедневно все важнейшие для страны новости.

— Я смотрела фильм и страдала, мне было мучительно жаль не только киногероев, но и реальных дарней и девушек моего поколения, на долю которых выпали ужасные испытания. В своем клубе «Родина» мы по мере возможности показываем советские военные фильмы. Зрители всегда плачут. Ведь это тяжелая правда жизни. Школьникам не рассказывают о минувшей войне с фашизмом. Наши дети знают о ней от нас. А многие люди в Австрии, среди них и учителя, считают, что давно пора забыть все это. Но забывать нельзя, иначе оно повторится в еще более страшных масштабах. Вот я только что послушала по телевизору выступление министра иностранных дел Австрии и представителей некоторых других европейских стран. Они осуждают решение Рейгана о производстве нейтронной бомбы. Американский президент выбрал очень опасный путь. И мы все должны бороться за мир, разрядку, разрядку, что наша Родина — Советский Союз не хочет войны.

ЯЗЫК

МЕЖНАЦИОНАЛЬНОГО ОБЩЕНИЯ

В Советском Союзе, многонациональной стране, нет единого государственного языка. Каждая республика пользуется своим родным. Но русский язык близок и понятен многим, он стал языком межнационального общения. Являясь одним из рабочих языков Организации Объединенных Наций, русский завоевывает все большую популярность в мире, растет число изучающих его. Анна Радл, о которой уже шел разговор, много лет ведет курсы русского языка при обществе австро-советской дружбы. Очень интересно рассказывала она о том, как менялись у людей мнения и отношение к нашей стране, русскому языку.

— Во времена «холодной войны», — говорит Анна Павловна, — ко мне приходили люди, желающие овладеть языком для того, чтобы в случае «прихода русских» устроиться поудобнее. Это было тяжелое время. И никакие доводы и убеждения не помогали. Полет первого советского спутника «привел» ко мне студентов, адвокатов, врачей, инженеров. «Если страна имеет такие технические достижения, — рассуждали они, — надо с ней поближе познакомиться». Когда при изучении языка мы столкнулись со словами «большевик», «меньшевик», я объяснила смысл этих исторических понятий. Люди поразились их простоте. Ведь буржуазная пропаганда нагромодила за этими словами горы лжи. Среди тех студентов, что у меня начинали, есть уже профессор. И в университете Инсбрука открыт факультет славистики. А я по-прежнему веду занятия. Уже более полутора тысяч человек учились у меня русскому языку. Самой старшей в нынешней группе — 88 лет. Полагаю, что в этом году буду иметь дет-

скую группу — внуков наших соотечественников.

Кстати, — улыбается собеседница, — мои родители, видимо, были из Белоруссии. Перед войной мы жили на Украине, но нас называли приходцами. И вот теперь на этих курсах, услышав белорусскую речь, песни, увидев в Государственном музее БССР традиционные орудия труда, я вспоминаю нечто подобное из своего раннего детства, из рассказов тети... Минск от этого нравится мне еще больше. Я нигде не видела столько строительных кранов, такого внимания к людям, доброжелательности. Выходим однажды на днях из кинотеатра, я и говорю: «Неплохо было бы здесь работать», а немолодая женщина-контролер сразу же любезно отозвалась: «Приходите, пожалуйста. Нам нужны сотрудники». Здесь уважают и ценят каждого человека.

Галина Шевченко была наслышана о Минске и Белоруссии от своей дочери Брижит. Несколько лет назад девочка отдыхала в пионерском лагере «Зеленый Бор». Потом долго переписывалась с советскими друзьями, до сих пор хранит их подарки.

— Знаете, — говорит Галина Семеновна, — сразу после войны у нас нельзя было, не принято давать детям русские имена. Зато внучку мою уже назвали Ниной. Она в этом году отдыхала на Украине. Была в Киеве, Одессе. Меня радует, что мои дети и внуки любят мою Родину, стремятся посетить ее. Это содействует взаимопониманию в семье, а значит и между народами, ведь в наших семьях люди разных национальностей.

Валентина Шеренкова в первые дни говорила мало. Больше слушала. Потом объяснила:

— Наш отдел в Вербье молодой, всего три года как создан. Собираемся раз в неделю. Говорим кто на русском, кто на украинском. Многие слова забылись за эти годы. В повседневной жизни родным языком пользуемся только во время поездок на Родину. Но мы приезжаем редко, ненадолго, за бытовыми и семейными хлопотами успеваем заметить только отдельные, попавшие на глаза перемены в советской жизни. А ведь они ежедневны и постоянны. Благодаря курсам мы не только узнали много новых фактов, но смогли осмыслить их, объединить в общую, панорамную картину. Я с удовольствием слушаю чистую, богатую речь. На лекциях порой ловлю себя на том, что наслаждаюсь ею, как музыкой. Раз уж мы заговорили о языке, то не могу не сказать, какое огромное впечатление произвел на меня Государственный народный хор БССР. Такое прекрасное, чистое акапельное пение! Свообразное и очень приятное звучание цимбал. А танцы! А костюмы!

Интонация, мимика часто помогали в передаче многих эмоционально воспринятых гостями ситуаций. Но в основном общение шло на русском: и с нами, минчанами,

и между собой. Потому что встреча соотечественниц — из разных городов, из разных стран была полезной для них (опять это выражение!) и тем, что давала возможность друг другу познакомиться с методами и формами общественной работы, чему-то поучить новых друзей, а что-то перенять у них. Это был настоящий обмен опытом в лучших советских традициях.

«БОТАНИЧЕСКАЯ МИНУТКА»

Поездка в Раубичи была одним из интересных и приятных мероприятий. Спокойное солнце конца лета, еще яркая зелень, недавно убранные поля, уютно расположенные поодаль от дороги деревни настроили наших землячек на лирический лад. Довольно быстро осмотрели спортивный комплекс, где проводятся крупные, в том числе и международные, встречи биатлонистов, и остановились у бывшего костела в ожидании экскурсовода, который должен был показать гостям экспозицию традиционной народной одежды и изделий белорусских умельцев — резчиков по дереву, ткачих, гончаров, мастеров соломоплетения и других.

Не помню, кто первый спросил, не дуб ли то дерево, под которым мы спрятались в тени. «Конечно, вот и желуди на ветках». — «Чудесно, мне надо взять с собою веточку, чтобы показать знакомой. Она очень хочет знать, как выглядит дуб». И мы отломали несколько веточек с желудями, потому что и другие вспомнили подобные просьбы. И иван-чай женщины бережно положили между листами своих записных книжек, тронутые не только красотой цветков, но и магией самого названия этого интересного лекарственного растения.

За интересной экскурсией эта «ботаническая минутка» уже и не вспоминалась, но дома лишила меня на весь вечер покоя. Какие-то неясные вначале ассоциации мучили душу. Наконец «помог» томик Лермонтова:

Дубовый листок оторвался от ветки родимой И в степь укатился, жестокою бурей гонимый; Засох и увял он от холода, зноя и горя...

Какой правдивый и емкий поэтический символ! Но как больно, что за ним стоят людские судьбы... И сколько надо еще усилий — целых народов и каждого человека, чтобы злые ветры истории не калечили жизни и души, чтобы, встречаясь, женщины плакали только от радости, а дружеское общение, взаимопонимание стали бы нормой повседневных отношений!

Советский Союз, Родина — наши соотечественники, искренне стремятся к этому.

Валентина ТРИГУБОВИЧ.

НА СНИМКЕ: группа соотечественниц из Австрии и Бельгии, участниц организованных Белорусским обществом «Радзіма» курсов по изучению белорусской культуры, истории, языка.

Фото С. КРИЦКОГО.

«ЕВРОРАКЕТЫ»: ЕСТЬ ЛИ УБЕДИТЕЛЬНЫЕ АРГУМЕНТЫ «ЗА»?

НОВЫЙ ВИТОК ГОНКИ ВООРУЖЕНИЙ

Почему вопрос о размещении в Западной Европе 572 новых американских ядерных ракет стоит сегодня в центре международной политической жизни?

Потому, что речь идет о новом факторе реальной ядерной угрозы.

Потому, что речь идет о попытке ликвидировать основу современной системы международных отношений — равновесие сил двух сторон.

Потому, что Европа прошла уже практически половину дистанции, отделяющей брюссельское решение о размещении новых американских «евроракет» (декабрь 1979 года) от начала практического размещения этого опасного оружия в конкретных европейских странах (1983 год). О том, что НАТО не намерено отказываться от брюссельских решений, после римской сессии НАТО (май 1981 года) судить можно совершенно точно.

Единственный «аргумент» НАТО за «довооружение» выглядит так: Советский Союз бросил вызов Североатлантическому договору и создал новую угрозу Европе, начав размещение ракет, именуемых на Западе «СС-20».

Прежде чем говорить о частностях, пусть даже очень серьезных (об особенностях ракет, именуемых на Западе «СС-20», например), заметим главное и общее. Всегда и все без исключения советские ракеты среднего радиуса играли роль противовеса прежде всего американским средствам передового базирования. (Ракетам «Першинг-1», ядерным бомбардировщикам «F-111», ракетам на атомных подводных лодках, подчиненных главнокомандующему войсками НАТО в Европе). Советскому Союзу, кроме того, приходилось и приходится учитывать факт существования ядерных ракет наземного и морского базирования и тяжелых бомбардировщиков «Мираж» и «Вулкан» с атомными бомбами на борту, которыми располагают союзники США — Франция и Англия. Это — первое. Второе: все ракеты средней дальности СССР размещал и размещает исключительно на своей собственной территории. И, наконец, третье, самое главное: в планах Советского Союза никогда не значился ракетно-ядерный конфликт.

Ну а теперь вернемся к главному «аргументу» НАТО — необходимости противопоставить новые «евроракеты» конкретным советским ракетам «СС-20». Какую новую угрозу представляют эти ракеты и их размещение Советским Союзом в своих западных областях для Западной Европы?

Если то, что делает Советский Союз, любым компетентным специалистом неизбежно будет отнесено к модернизации — процессу, постоянно осуществлявшемуся обеими сторонами, то замену ракет «Першинг-1» ракетами «Першинг-2» (радиус действия возрастает при этом с 750 до 1600 километров) или появление крылатых ракет (пролетающих 2500 километров и вообще не имеющих аналога) простой модернизацией уже никак не назовешь.

В Советском Союзе новые американские ракеты, способные достичь целей в глубине советской территории не за 30, как стратегические, а за 4-5 минут, расценивают как оружие первого удара, «евростратегическое». И как оружие первого удара, появляющееся у одной из сторон и явно нарушающее баланс сил, многократно усиливающее соблазн попытаться военного счастья в надежде получить в первый же момент войны решающие преимущества над противником. По существу, размещение новых ядерных ракет в Европе означает попытку США изменить с «черного хода» всю вообще стратегическую ситуацию в мире. Появление «евроракет» в этом смысле нельзя рассматривать иначе, как отложенное объявление войны Советскому Союзу.

И — отложенное объявление войны Европе, поскольку особую опасность новые американские ракеты представляют для населения как раз тех стран, где они будут размещены.

Решения, принятые НАТО в Брюсселе (1979 год) и Риме (1981 год), открывают «зеленый свет» новым виткам гонки вооружений. Старый цикл «действие — противодействие — новое действие — новое противодействие», таким образом, получает развитие, а угроза ядерной катастрофы становится еще более реальной.

Логическим развитием, итогом реализации планов «довооружения» могут стать полная ликвидация разрядки, резкое ухудшение отношений между социалистическими и капиталистическими странами, срыв взаимовыгодного экономического сотрудничества между Западом и Востоком, откладывание на неопределенный срок решения важных глобальных проблем, стоящих перед человечеством, — оздоровления окружающей среды, сотрудничества в области энергетики, сырья и топлива, борьбы с голодом, болезнями и т. д.

Все это — аргументы против «евроракет». Есть ли серьезные аргументы за них?

Один американский дипломат в беседе со мной заметил не так давно, что десятки людей в госдепартаменте США связали свою карьеру с проектом размещения в Западной Европе новых ракет. «Они занимались этим 3-4 года, — сказал американец, — и теперь их невозможно заставить отказаться от их любимого проекта»...

Где-то здесь, видимо, и зарыта собака. Какие бы аргументы ни приводились, что называется «на публику», единственный аргумент тех, кто принимал на высоком уровне политическое решение о «довооружении», таков: «евроракеты» — шанс на получение серьезного военного превосходства над Советским Союзом, Организацией Варшавского Договора в целом.

Совершенно очевидно: лишь немногие из рассуждающих о «советской угрозе» верят в нее на деле. Опасаясь Запад военного усиления СССР, он уже в 1979 году согласился бы на предложение Л. И. Брежнева начать серьезные переговоры о сокращении числа советских ядерных ракет в Европе. С тех пор потеряны более 20 месяцев. И вот уже более пяти месяцев прошло с того дня, когда Советским Союзом было внесено предложение о моратории на размещение в Европе новых ракетно-ядерных средств средней дальности.

Илья КРЕМЕР,
доктор исторических наук,
(АПН).

ОКІЦЬ НА БУСЛІКА

Лета састарыла зямлю, апа-варыла яе твар, узарала палі і абочыны дарог глыбокімі чорнымі трэшчынамі. У трэшчынах, грудях запечанай зямлі квола корпаліся зморшчаныя мурашкі. Глядзець на іх было балюча, было незразумела, як і на чым трымаецца іх жыццё. Сонца цягнула сокі ўжо не з галін і лістоты, а проста з каранёў дрэў. Дарога выпхнула гэтыя карані на паверхню, як выракалася, на пясках іх агалілі сухавейныя вятры, машыны і падводы збілі, здерлі, жыўцом з іх кару. І на месцы гэтых здэраў, драпін, нібыта сукравіца, бяжла наплывалі сок і смала, пакалечаныя карані курчыліся ў гарачым, нібы прысак, пяску, браклі пухлінамі, вязаліся, як вузакі, вузламі і ў гэтых вузлах і нарастах хавалі свой боль. Чэзлі прыдарожныя бярозы і хвоі, заўчасна смяцілі жоўтым лістом і іголкамі, нібы імкнуліся хоць як-небудзь захутацца, абараніць сябе ад цяжару машын і спёкі. Вока чалавека, зверна спатыкалася і бегла як мага далей адсюль, бунтавала, адмаўлялася прызнаць родную зямлю — шэрую, бурую, няўтульную, што не здолела адстаяць сябе, з перасохлымі крывіцамі, рэкамі, калодзежамі.

Мацвей Роўда адчуваў, што і сам ён высмаг. Усё было жорстка, крохка і хістка ў ім. Пацучцё смагі, лущыстасці непраходнае. Як той птушчы, як той кнігаўцы, што ўвесь час плача над балотам, кліча дождж, хочацца загаласіць: піць, піць, піць. А ўжо ж можна было і астудзіцца. Хоць на календары яшчэ амаль тыдзень да восені, сонца, заходзячы ў чырвані, вяртаецца на зямлю белым, белымі іскрамі прыпадаюць ужо ў нізінах да траў прымаразкі. Падобна да таго, што само сонца б'ецца спякотнымі промянямі аб скамянелую зямлю, высыкае гэтыя іскры, белы, халодны жар. Па-другому ніяк і не растлумачыць таго, што адбываецца: удзень паліць — спасу няма, а ўначы выстуджае. І месяц над вёскай увесь час у вачышчы, у касыначцы — на добрае надвор'е, на спёку і холад. Раней адведзенага ім часу, ці то на бяслібіцу, ці то прадчуваючы халеды, збіраюцца ў цёплыя краіны буслы. Як не сотні збілася іх на сенажаці, каб пагаманіць апошні раз на роднай зямлі. Ні даць ні ўзяць, калгасны сход, гэткае наўгародскае веча, нібыта з вякоў векавечных паўсталі з зямлі дзяды і прадеды — сівыя, босыя, вусцішныя. Няспешна, спаважна ўглядаюцца ў высокае чыстае неба, махаючы яму крыламі: пачакай, маўляў, неба, паспеецца, пакуль што абмяркуем змяное. І гэтак змяное, відаць па ўсім, — важнае, спрэчнае. Вось толькі што птахі гладзілі адзін аднаго крыламі, церліся дзюбамі, нерашуча тупалі на месцы, а цяпер воі скапіліся за грудкі, ідуць грудзямі адзін на другога, як мужыкі княжборскія, як палешукі, што нешта не падзілілі: Роўды, Барздыкі, Махахеі. Недарэмна буслоў на Палессі клічуць антонамі. Мацвей прыглядаецца да птушак, нібыта на самай справе пазнае сярод іх сваіх аднавяскоўцаў. Усе яны, увесь Княжбор тут. Тут і яго Алена, і маці, і бацька, і дзед Дзям'ян, і стары Махахей з Махахеіхай. І рыжы Брытан вунь сярод іх — куды ж яму дзецца ад грамады. Рыжы Брытан — гэта той, з рыжымі падпалінамі на крылах бусел, які першы не вытрываў, пайшоў грудзямі на чарнявага — бацьку свайго. А дзед Дзям'ян стаіць збоку, наводшыбе ад усіх: упёрся нагамі ў зямлю і паважна ківае галавой.

Шмат чаго ў палешукоў ад гэтых буслоў, шмат чаго і ў гэтых птахуў у белых світках ад людзей, што жывуць у палескім краі. Аднолькава сціплыя яны і маўклівыя. Калі-нікалі толькі кіне сярод балот свой голас бусел, выб'е пошчак касцяно свайёй дзюбай, ніколі

не закрычыць ён у хоры. Толькі на самоце, калі на душы яго спакойна і ціха ці ўжо калі гняце гэтую душу так, хоць на сцяну лезь, калі, распластаўшы ружовыя на сонцы крылы, выбліскаючы кожным пяром, падрульвае ён задубелымі доўгімі нагамі да свайёй буслянкі, вітальнай песняй азначае свайё вяртанне з далёкіх краін, ці калі на дасвецці выйдзе ён на родныя гоні — палі, дубровы, сенажаці — і кіне яго ў жар і холад ад няўпіннасці і бясконасці жыцця і зямлі, і тады, не памятаючы сябе, адкінуўшы сціпласць і сарамяжлівасць, безгалосы, зацягне ён сваю,

— Кардопля ў цябе, Аркадзько, азімая! — пыталі сяляне ў Барздыкі.

— Азімая, марозаўстойлівая...

— Адсыплеш, Аркадзько, восенню і нам на мяшочку, мы ў снег пасадзім...

Барздыка маўчаў, свайё ён ужо сказаў усё. Мацвей глядзеў на яго і прыкідаў, ці не пара ўжо сеяць і ў калгасе: вясна і на самай справе была ранняя, зямля прасохла, хоць бокам каціся. Але тут азваўся дзед Дзям'ян:

— А бусліка ты ўжо бачыў, Аркадзь? Што ён табе на вуха шапнуў?

— Кардопля ў цябе, Аркадзько, азімая! — пыталі сяляне ў Барздыкі. — Азімая, марозаўстойлівая... — Адсыплеш, Аркадзько, восенню і нам на мяшочку, мы ў снег пасадзім... Барздыка маўчаў, свайё ён ужо сказаў усё. Мацвей глядзеў на яго і прыкідаў, ці не пара ўжо сеяць і ў калгасе: вясна і на самай справе была ранняя, зямля прасохла, хоць бокам каціся. Але тут азваўся дзед Дзям'ян: — А бусліка ты ўжо бачыў, Аркадзь? Што ён табе на вуха шапнуў?

Мацвей пачынаў разумець тое, што раней лічыў бабскімі забабонамі: чаму не толькі сяляне паважанага веку, але і маладыя дзеўкі, што прасяцаў ўжо замуж, так чакаюць вясной буслоў. Ведае бусел, здольны ён прадказаць, напярочыць дзеўцы яе лёс. Убачы-

расступіцца, надвае расколецца. З расколіны выдзьмухне агонь і залёе усё навокал агнём і пажарышчам. Так яно і было. У цішы, у анямэнні нейкім сваіх і чужынцаў грымула перуном на зямлю птушка, здрыганулася зямля пад нагамі ў Махахея, ускінулася ў грудзях сэрца, а з сэрца шуганула агнём, спёкай у вочы. Захістаўся, папыліў ў вачах Махахея хаты, загулі, заходзілі ходырам вячыстыя дубы. Бусел з бусліхай, знявечаныя, у крыві, што сцякала з іх пер'я ў вясковы пыл, ляжалі сярод дарогі, ля ног чужынцаў, і ціхі палескі ранак жалобным сонцам смуткаваў па іх.

Ці ёсць на свеце што большае за такую адданасць? Яна стала паданнем палескага краю, дый не толькі палескага. І ў іншых мясцінах, дзе нават не бачылі буслоў, гаварылі, што гэта было ў іх вёсцы, але толькі не з бусламі, а з лебядзямі. Мацвей не прычыў, не хацеў траціцца на спрэчкі, губляць, развейваць у словах тое, што паўставала перад ім за гэтым паданнем. А паўставала Палессе, Княжбор, непарушны, спрадвечны, тое, чаго не выкажаш словам, што трэба мець заўсёды ў сабе, за здраду чаму караюць людзей і птушкі, тыя ж самыя буслы. Чалавеку, які разбурыў буслянку, прадказваюць: чакай бяды, будзе кара нябесная. І выпадае, кара прыходзіць. Знаходзіць бусел таго, хто пакрыўдзіў яго, і помсціць злосна, жорстка — то прынясе і кіне на дах галавешку, і схопіцца хата агнём, а то і спрытней яшчэ ўтворыць — гадзюку кіне ў калодзеж: піце слёзы мае. Мо ўсё гэта здаралася і выпадава, але ж Мацвей бласлаўляў такую выпадковасць. Ён і сам быў з антонаў — бацьку яго звалі Антонам. Быў, звалі, завуць і цяпер, а ён... І шчымыліва, і горка яму глядзець на развіталыя скокі птушак. Хаця тыя ўжо не скачучы. Буслы яшчэ карагодзіцца на лугавіне, яшчэ дрыгаюць нагамі-цыркулямі, але нешта ўжо змянілася ў малюнку іх скокаў, у павольных дагэтуль, мяккіх узмахах крылаў ужо чуваць вецер, чуваць выццё буры. І ў шыях, такіх гнуткіх раней, зараз ужо пругкая непахіснасць, злоснасць, не прывітання, не дабрыдзень раздаюць яны, а шукаюць, каго уджыгнуць. І тут Мацвей убачыў, каго яны збіраюцца ўджыгнуць, супраць каго выспелі сваю злосць. На купіне, нібыта на лобным месцы, заводдаль ад усіх стаяў бусел. Птушка як птушка, яе нават можна было прыняць за важака выраю. Мацвей спачатку так і падумаў, але калі прыглядаўся крыху больш уважліва, прыкмеціў, што крылы ў гэтай бусла нейкія абмяклялі і пазірае ён больш не ў неба, а ў зямлю. Мацвей зразумеў: не важак гэта, а вінаваты. Няма моцы ў крылах гэтага вінаватага, няма прагі ў неба, і колерам ён розніцца ад сваіх сабратаў. Бруднае і недагледжанае яго пер'е, смутак нейкі ў паставе, журба, маркота гнятуць да зямлі яго млявую шыю, асуджанасць. Сум, журба агарнулі і Мацвея. Такія ж спрадвечныя, як і прага, як сум і журба, што заўсёды жывуць у вачах птушак. Ва ўсім — і ў адзенні, і ў твары, і ў жэстах яго — раптам праступіла нейкая птушыная зліняласць. Але шкадаваў ён у тую хвіліну больш сябе, чымсьці гэтага адзінокага, асуджанага бусла. З буслам усё было проста і зразумела: шкадаванне, а мо абьякаваць бацькі-бусла ці маці-бусліхі загубілі яго. Яшчэ вясной птушкам стала зразумела, што лета чакаецца някормнае, цяжкае. Не думалі, не гадвалі пра будучыню вераб'і, гургані, а антоны прымалі захады, бо ведалі: больш аднаго буслянца не выгадаваць сёлетна. І яны, пагоддваючыся, трымаючы раўнавагу крыламі, нязграбнымі, няўчэпнымі на дрэвах нагамі выкопалі з буслянек лішнія яйкі, скідвалі іх на зямлю.

[Заканчэнне будзе].

УРЫЎКІ З РАМАНА

Раман Віктара Казько «Неру» сёлета друкаваўся ў часопісе «Полымя» [№№ 5—7]. І адразу прыцягнуў увагу шматлікіх чытачоў. Грунтоўна, сур'ёзна, часам з болей у сэрцы расказвае аўтар пра палескую вёску. Невялікі па часе кавалак жыцця разгортаецца перад чытачом, але ўспаміны герояў твора, удала скарыстаныя ладанні і легенды гэтага краю даюць выразнае ўяўленне пра мінулае.

Сёння Княжбор — тыповая палеская вёска — апынуўся ў зоне меліярацыі. І ўсе яго жыхары — Махахеі, Роўды, Барздыкі — у той ці іншай меры ўцягнуты ў клопаты гаспадарчай перабудовы краю. Рэальнасць аказалася куды

больш складанай, чым яна ўяўлялася Мацвею Роўду — кіраўніку меліяратараў, ураджэнцу Княжбора, калі ён толькі пачынаў асушальныя работы ў наваколлі. Кампрамісы, на якія ён пайшоў, каб скараціць тэрміны будаўніцтва, у прыватнасці, адмовіўшыся ад вадаасквішча, хутка сталі «помсціць»: на асушаных землях успыхнулі пылавая буря. Яшчэ горш, што непрадуманыя да канца гаспадарчыя пытанні выклікалі да жыцця сур'ёзныя маральныя праблемы... Але ж вырас на былой дрыгве такі жаданы для вяскоўцаў багаты ўраджай збажыны!

хоць і не зусім удалую, але радасную, шчырую песню, песню нараджэння новага дня. А дзень яго, як і сялянскі, — спрэс у працы, нібыта каморнік, мерае і мерае ён балоты, падоўгу ўглядаецца сумным вочкам у нікуды ці то імкнецца зазірнуць, што там, за далаглядам, ці то засяродзіў свой позірк у сабе, слухае сам сябе, слухае шапаценне мяцёлчатых і востралістых траў, як здатны слухаць гэтыя травы касец, белы, сівы дзед-паляшук, які махаў-махаў касой і раптам замёр, ап'янеў ад раскошы мурожнага лугу: жыццё-квасціцае і стракатае, як гэты луг, але ж і кароткае — недзе па гэтым мургу ўжо нячутна крадзецца і вечнасць — другая касарка і хтосьці цяпер падае пад узмахам яе нябачнай касы, як падаюць травы.

Маўкліва і засяроджана будзе антон сваю хату. Як пад сілу, носіць ён у дзюбе голле, маўкліва сунецца пасля навальніцы ў высокае жыта збіраць там жаб, што вылезлі на вольную зямлю... Вераць свайму суседу-буслу, прыглядаюцца да яго жыцця, прадугадваюць будучыню сваё жыццё і палешукі. Недарэмна мае бусел-антон і яшчэ адно імя — лелька — бог каханні і жыцця. Збудоваў ён на сядзібе палешука сабе буслянку — неўзабаве загукуюць і ў хаце палешука лялькі. А пакінуў антон сваю буслянку — пара ў далёкую апошнюю дарогу збірацца і гаспадару хаты — прыспеў яму час рыхтаваць сабе белую сарочку...

Вось людзі гавораць, што вясну да нас прыносяць ластаўкі. Пэўна, так яно і ёсць у мясцінах, дзе не ведаюць антонаў. На Палессе ж, у палескую вёску, нясе вясну на сваіх магутных крылах бусел. Прыляцеў ён у родную вёску да сеў адрозу ў буслянку на высачэзнай вясковай грушы, што расце за гумном, — гэта яшчэ не вясна. Марна чакаць пакуль цяпла і сонца — яшчэ і мяцеліца завіхурыцца, і марозік прыцісне — будзе окіць на бусліка, як гавораць на Палессі: антон лепш за чалавека ведае пра надвор'е.

Была такая окіць і сёлета. Ужо дваццаць сёмага сакавіка, Барздыка, настырны мужык, пачаў садзіць на сваім гародзе бульбу. Паў-Княжбора выйшла падзівіцца на такі чуд.

— А тое і шапнуў, каб не лезлі кошко лапай у мае сабачыя справы.

— Ну, тады бог у помач, — сказаў дзед Дзям'ян. — А буслік будзе заўтра.

І наступным днём Мацвей убачыў гэтага бусліка, калі вяртаўся з раёна. Сядзеў ён на старым ясакары пры дарозе. Сядзеў нерухомы і маўкліва, высунаўшы адно шэрую настыльную дзюбу. А яшчэ праз дзень пасыпаў снег з дажджом, а пад вечар узяўся і марозік. Тыдзень сыпала з неба, надвор'е сумнае, слотнае, зменлівае. І вось так — то цяпло, то холад — трымалася ўсю вясну, да лета, да сухавейных вятроў, да нясцерпага спёкі, што не ачахла да самай восені, вась да гэтага дня, калі буслам зноў пара ў дарогу.

— Што ж вы натварылі, буслікі вы, буслікі, — гаворыць сам сабе Мацвей і папікае сябе за гэтыя словы: ці ж птушкі вінаватыя, ці ж маюць яны дачыненне да той бяды, што абрынулася на зямлю, ці ж яны гэта наслалі сухавей і спякоту, якімі прадзымуты наскрозь і абпалены і ён, Мацвей Роўда.

Буслы, за якімі назірае Мацвей, больш не падобныя на княжборскія сялян, што нечага не падзілілі. Яны яшчэ ідуць грудзямі адзін на другога, але гэта ўжо не бойка, і нават не спрэчка, не дзярэ іх дзюбу ў п'яным ляманце злосць. Птушкі скачучы на лузе, кружаць ці то старадаўнія полькі і кадрылі, ці то шалеюць у нястомных мадэрновых бугах-вугах. Усё перабліталася ў іх танцы — час і пакаленні, скрыпкі і гармонік, бубен і джаз. Зухавата скачучы антоны-лелькі, выдаюць каленцы за каленцамі і каленцамі ледзь не б'юць сябе ў грудзі. І якія спрытныя, зграбныя ў іх ногі, нібыта дзеўкі ў міні з усяго свету выйшлі на гэтую сенажаць — танцляцоўку, пеўнікамі ходзяць калі іх даўгалыкія палешукі-антоны, ледзь пакалыхваюць крыламі бусліхі, нібыта хусцінкамі памахаюць. Скончыўся джаз, адгрымелі бугі-вугі, і ўжо вясковая полька-трасуха віхурыцца па лузе ў святле чырвонага на заходзе сонца. І ўсё ў цішы — словы, музыка, скокі — пад задуменным ружовым сонцам. І доўгачаканая прахалода ў грудзях ад гэтага птушынага кара-

ла яна яго адрозу, як толькі вярнуўся ён з цёпых краін, на буслянцы — і ёй яшчэ ў бацькаўскай буслянцы год сядзець, а калі прыглядзецца, што ляціць антон — паляцела неўзабаве і яна з роднага кубла: згуляюць яе вяселле сёлета.

І гадвае Мацвей, што расказваў яму некалі Махахей пра буслоў. Верыць насуперак таму, што чуў потым ад іншых людзей, чуў ад вучоных, якія запэўнівалі яго: такога не можа быць, бо гэта супярэчыць прыродзе. Прыродзе, акрамя чалавека, нішто і нішто не супярэчыць. Няхай гэта казка, няхай паданне, але страшнае паданне і дзівоснае казка. І не можа не верыць ёй чалавек, які яшчэ мае душу. А душа яшчэ чагосьці прагне, яшчэ не зняверылася, яшчэ спадзяецца і будзе спадзявацца, пакуль не заплюшчацца вочы, не патухне ў іх святло.

Уварваліся ў Княжбор першыя немцы, калі час жыта ўжо жаць, на матацыклах — выскачылі з гэтага жыта. Узнялі ў неба буслоў. Разгергеталіся, вёска белага нябачна: гусі, гусі, гусі. І давай з аўтаматаў, з шмайсеруў сваіх па гэтых гусях смаліць. Падстрэлілі аднаго, ён, як камень, і ўпляскаўся ў дарогу, пыл, пясок, поўвістам назаўсёды складзеных крылаў уліўшыся ў вясковы галас, лямант. А чарада бусліная, як і людская, зведваўшы, што такое немцы, ратавацца да роднага балота, да лесу рынулася. Засталася ў неба адна толькі птушка. Тры кругі над сваім забітым гаспадаром зрабіла, вестуном закрычала і ўгору, да сонца ўзвілася.

Махахей расказваў, што ён ледзьве не аслеп, гэтак сачыў за ёй. Слёзы вочы засцілі, і здалася яму з зямлі, што дасягнула птушка сонца; згарэла ў ім, сама ператварылася ў сонца, у сонечную палаючую кропку. Але кропка гэтая раптам стала ўвачавідкі расці, нашоўца на зямлю, на немцаў, на яго, Махахея, ішла з неба на грэшную зямлю, як нейкі белы ўсёспаляючы снарад, як адплата, як кара чужынцам. І немцы, і вяскоўцы як адплата, як кару і ўспрынялі яе. Махахею так падалося. Памсцілася яму, што васьмь зараз вогненна птушка, дасягнуўшы сонца, і сама, як жар, грымне ў зямлю перуном, і зямля, цвердзь яе,

**ШТО ПРЫНЕСЛА ВЯДОМАСЦЬ
МАЛАДОМУ РЭЖЫСЭРУ**

**УСЁ
ТОЛЬКІ
ПАЧЫНАЕЦЦА**

Калі прыйшла радасная вестка аб тым, што групе творчых работнікаў студыі «Беларусьфільм» за тэлевізійны серыял «Час выбраў нас» прысуджана прэмія Ленінскага камсамола Беларусі за 1980 год, я пазваніў рэжысэру-пастаноўшчыку гэтай карціны Міхалу Пташuku, каб павіншаваць яго з ганаровай узнагародай. Але мне казалі, што Міхала Мікалаевіча ў Мінску няма і доўга не будзе. «Ён у экспедыцыі. На здымках. Знікае натура. Працуюць у дзве змены...»

Міхал Пташук — малады, але ўжо вядомы рэжысёр студыі «Беларусьфільм». Выступнік Вышэйшых рэжысёрскіх курсаў Дзяржкіно СССР, ён быў накіраваны на работу на Адэскую студыю мастацкіх фільмаў, дзе адразу ж атрымаў самастойную пастаноўку. І гэта не дзіўна, у кіно М. Пташук прыйшоў дыпламаваным рэжысёрам, які здзейсніў некалькі тэатральных пастановак як у Марскве — на вучэбнай і прафесійнай сцэнах, так і ў Казані.

— Мая кінабіяграфія — толькі пачынаецца, хоць пракінэмаграф марыў даўно, — расказаў Міхал Мікалаевіч. — Атрымалася так, што я паступіў на рэжысёрскі факультэт у старэйшае ў краіне Вахтангаўскае тэатральнае вучылішча імя В. Шчукіна. Пра гады, праведзеныя ў інстытуце, успамінаю, як пра самыя напружаныя ў сваім жыцці. Адкуль толькі браліся сілы?! Даводзілася займацца днём, вечарам і ноччу. Рос я ў вёсцы, таму не мог, натуральна, ведаць сістэму Станіслаўскага або шэдэўры Трацякоўкі, Эрмітажа ў тым аб'ёме, якога патрабавалі ад нас выкладчыкі. Вось і даводзілася займацца самаадукацыяй, пазнаваць азы мастацтвазнаўства.

Гады вучобы праімчаліся хутка. Мяне пакінулі ў Маскве, дзе я атрымаў пастаноўку ў ГЮГУ, а затым у папулярным, адзіным у краіне цыганскім тэатры «Рамэн»...

Неўзабаве прыйшло запрашэнне з Казанскага драматычнага тэатра імя В. Качалава. Паколькі ў той час у Маскве мяне нішто не трымала, я адразу ж паехаў. Але працаваў там нядоўга. Выпадкова даведаўся ад сяброў, што ў Маскве аб'яўлены чарговы набор на Вышэйшыя рэжысёрскія курсы, і вырашыў рызыкнуць. Падаў заяву. Кіно ж заўсёды, яшчэ з малых гадоў маіх, вабіла сваімі «тайнамі», сваёй спецыфікай.

«Наш малы УДІК», як мы, студэнты, называлі майстэрню прафесара Георгія Данелія, даў нам за тры гады вучобы прафесійныя кінематаграфічныя веды, навучыў рабіць карціны. Цяпер ад нас залежала — прыме іх глядацкі не. Нас чакаў вялікі экзамен — экзамен перад шырмамільным гледачом.

Вядомасць Міхалу Пташuku прынёсла стужка для дзяцей «Пра Віцю, пра Машу і марскую пяхоту», пастаўленая на Адэскай кінастудыі. Фільм кранаў сваёй лірычнасцю і тонкім разуменнем пастаноўшчыкам дзіцячай психалогіі. На Усесаюзным кінафестывалі маладыя кінематаграфістаў стужка М. Пташук атрымала адразу тры прызы: за лепшы фільм

для дзяцей, за лепшую рэжысёрскую работу, а Сярожа Святліцкі, які сыграў у карціне Віцю, — за лепшае выкананне галоўнай мужчынскай ролі.

У 1974 годзе М. Пташук запрашаюць на студыю «Беларусьфільм», дзе ён здымае «Лясныя арэлі».

Фільм расказваў аб тым, як былі лётчык-выпрабавальнік яшчэ параўнальна маладым пайшоў на пенсію. Пакінуўшы неба, самалёты, сяброў-пілотаў, ён не можа жыць без актыўнай дзейнасці. І тады ён ідзе да дзяцей...

«Дарослае» кіно пачалося з пяцісерыйнага тэлевізійнага фільма «Час выбраў нас», прысвечанага Ленінскаму камсамолу Беларусі. Гэта стужка — пра подзвігі беларускага народа, моладзі ў гады вялікіх выпрабаванняў, у гады Вялікай Айчыннай вайны. Рэжысёр расказаў аб тым, як нараджаўся і мацнеў партызанскі рух у нашай рэспубліцы, аб часе, калі мужнелі ўчарашнія школьнікі, што сталі партызанамі, салдатамі. Галоўныя героі карціны праходзяць праз гарніла вайны, выносяць на сабе ўвесь цяжар барацьбы з ворагам.

Карціна «Час выбраў нас» мела вялікі поспех у гледачоў. М. Пташук і іншыя творчыя работнікі, якія прымалі ўдзел у яе стварэнні, атрымалі за шчыры і хваляючы фільм. А як канчатковы вынік вялікай і складанай работы над стужкай — прэмія Ленінскага камсамола Беларусі.

Наша гутарка з М. Пташукom адбылася ў Доме кіно на нядзельным ранішнім сеансе. Міхал Мікалаевіч прыйшоў на сустрэчу са школьнікамі. Глядзелі адну з серый карціны «Час выбраў нас». Хлопчыкі і дзяўчынкі, якія запоўнілі ў гэты дзень залу, задавалі пастаноўшчыку незлічоную колькасць пытанняў. Рэжысёр грунтоўна і падрабязна адказаў на іх.

— Над чым вы зараз працуеце? — спыталі ў Міхала Мікалаевіча.

— Мой новы фільм, як і папярэдні, пра вайну, хоць дзеянне яго адбываецца ў нашы дні. Называецца ён «Вазьму твой боль». Сцэнарый напісаў народны пісьменнік Беларусі Іван Шамякін па матывах свайго аднайменнага рамана. На Брэстчыне, у краі лясоў і азёр, ля маёй роднай вёскі Філокі Ляхавіцкага раёна, дзе ў пущах яшчэ з часоў Вялікай Айчыннай вайны захаваліся партызанскія зямлянкі, мы знялі першыя кадры нашай стужкі. Тыя, хто чытаў раман І. Шамякіна, напэўна, памятаюць, што дзеянне ў ім разгортваецца ў дзвюх часовых плоскасцях — у 1942 годзе і ў нашы дні. Складанае перапляценне сучаснага і мінулага, сутыкненне поглядаў ваеннага і пасляваеннага пакаленняў і з'яўляюцца нашым уласным аўтарскім поглядам на падзеі саракагадовай даўнасці. Сюжэт фільма будзеца на ўспамінах Івана — галоўнага героя карціны. У вёску пасля працяглага зняволення з'яўляецца паліцай Шышкевіч. Ён вінаваты ў смерці родных Івана. Сустрэча Шышкевіча і Івана стала вялікім маральным узрушэннем для апошняга. Ён траціць спакой, расстройваецца болей памяці...

Фільм «Вазьму твой боль» ужо выйшаў на кінаэкраны рэспублікі, выклікаў ажыўленыя спрэчкі гледачоў. А рэжысёр быў удастоены сёлета ордэна «Знак Пашаны». Не часта здараецца, што малады творцы так паспяхоўна і хутка заваёўваюць агульнае прызнанне.

Юген КРУПЕНЯ.

АЛЯКСЕЙ ВАСІЛЬЕВІЧ ПЫСІН

Беларуская літаратура панесла вялікую страту. 27 жніўня на 62-м годзе жыцця раптоўна памёр выдатны беларускі паэт, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР імя Янкі Купалы, заслужаны работнік культуры Беларускай ССР, член КПСС Аляксей Васільевіч Пысін.

Аляксей Пысін нарадзіўся 22 сакавіка 1920 года ў вёсцы Высокі Борак Краснапольскага раёна Магілёўскай вобласці ў сялянскай сям'і. Пасля заканчэння дзесяцігодкі паступіў у Камуністычны інстытут журналістыкі імя С. Кірава ў Мінску. З другога курса быў накіраваны на работу ў раённую газету.

Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны з самага яе пачатку і да Дня Перамогі. Ваяваў на Калінінскім, Ленінградскім, 1-м і 2-м Прыбалтыйскіх франтах. Быў двойчы паранены. На фронце ў маі 1944 года ўступіў у рады Камуністычнай партыі.

Пасля дэмабілізацыі працаваў у раённым друку, затым доўгі час — у абласной газеце «Магілёўская праўда». Скончыў вышэйшыя літаратурныя курсы ў Маскве. З 1974 года — сакратар Магілёўскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў БССР.

Першыя вершы паэта бы-

лі надрукаваны ў 1938 годзе. А. Пысін выдаў кнігі паэзіі: «Наш дзень», «Сіні ранак», «Сонечная паводка», «Мае мерыдыяны», «Твае далоні», «Пойма», «Да людзей ідуць», «Вярбовы мост», «Ёсць на свеце мой алень». Летась выйшлі выбранае творы паэта ў двух тамах. Яго пяру належаць таксама некалькі зборнікаў вершаў і паэм для дзяцей. Плённа працаваў А. Пысін і ў галіне мастацкага перакладу, актыўна выступаў на старонках друку з нарысамі і артыкуламі.

Глыбока праўдзівая, чалавечная, прасякнутая непазбыўнай памяццю мінулае

вайны, чуйнай увагай да з'яў і падзей сучаснага жыцця, да штодзённых клопатаў чалавека працы, творы А. Пысіна складаюць яркую і непаўторную старонку не толькі ў беларускай, але і ва ўсёй шматнацыянальнай савецкай паэзіі. Многія яго вершы і паэмы перакладзены на мовы народаў СССР і замежных краін.

Шматгранную творчую працу Аляксей Васільевіч Пысін спалучаў з нястомнай грамадскай дзейнасцю: ён выбіраўся членам праўлення і членам прэзідыума праўлення Саюза пісьменнікаў БССР, быў дэпутатам Магілёўскага абласнога і гарадскога Саветаў народных дэпутатаў. Як кіраўнік абласной пісьменніцкай арганізацыі і аўтарытэтыны майстар слова клепатліва выхоўваў маладую літаратурную змену. Шмат увагі аддаваў паэт умацаванню дружбы літаратур народаў СССР.

За заслугі перад Радзімай Аляксей Пысін адзначан ордэнам Дружбы народаў, медалём «За адвагу» і шэрагам іншых урадавых узнагарод.

Некраслог падпісалі кіраўнікі партыі і ўрада рэспублікі, партыйныя і савецкія дзеячы Магілёўшчыны, пісьменнікі Расіі, Беларусі, Украіны.

ЗОРКАЙ ПЕРШАЙ ВЕЛІЧЫНІ

Побач з Янкам Купалам і Якубам Коласам зоркай першай велічыні з'яе на нацыянальным літаратурным небасхіле і імя Максіма Багдановіча. Вершы паэта, то глыбока лірычныя і цёплыя, то гнеўныя, выкрывальныя, і сёння здзіўляюць выразнасцю радка, яснасцю думкі, спачуваннем і гарачай любоўю да свайго народа. Іх жыццё працягваецца ў песнях, якія ведаюць у кожным беларускім доме, спяваюць народныя хоры і папулярныя ансамблі.

Дзевяностагадоваму юбілею вядомага беларускага літаратара і перакладчыка, усё жыццё якога ўклалася ў няпоўныя дваццаць шэсць гадоў, было прысвечана рэспубліканскае свята паэзіі, якое адбылося 29 жніўня ў Мінску.

— Невялікай можа здацца

спадчына Максіма Багдановіча, пры жыцці якога выйшаў адзіны яго зборнік — «Вянок», — сказаў народны паэт Беларусі, Герой Сацыялістычнай Працы, лаўрэат Ленінскай і Дзяржаўных прэміяў СССР і БССР Максім Танк. — Але значэнне гэтай кнігі цяжка пераацаніць. Яна і цяпер застаецца неразлучным спадарожнікам у нашым жыцці, актыўна ўздзейнічае на фарміраванне прагрэсіўных этычных і эстэтычных поглядаў усё новых і новых пакаленняў чытачоў.

У Мінск падзяліць з аматарамі паэзіі рэспублікі радасць свята прыехалі літаратары з Украіны, Літвы, Латвіі, а таксама з Масквы, Ленінграда і іншых гарадоў Расіі. Кінатэатр «Кастрычнік», дзе адбыліся ўрачыстасці, запоўнілі рабочыя прадпрыемстваў горада, слу-

жачыя, творчая інтэлігенцыя, студэнты вышэйшых навучальных устаноў. Гучалі вершы аб шчасливай долі беларускага народа, які дачакаўся «зааццстага дня» свабоды, аб якім так марыў паэт і да якога не дажыў толькі некалькі месяцаў. Лепшыя салісты Мінска выканалі народныя песні на вершы Багдановіча, напісаныя сучаснымі кампазітарамі, рамансы на яго словы. Артысты чыталі палыманыя радкі яго паэзіі.

НА ЗДЫМКАХ: на свяце паэзіі М. Багдановіча выступае фальклорна-інструментальны ансамбль з Дзяржжытканса; сустраля паэты Н. ГІЛЕВІЧ, Б. СЦЕПАНЮК (Украіна), Б. СПРЫНЧАН; як звычайна, людна ля кніжнага кіёска.

Фота У. КРУКА.

ІМЯ АЛЯКСАНДРА КУРСКОВА ЧЫТАЧЫ «ГОЛАСУ РАДЗІМЫ» УЖО НЕАДНОЧЫ СУСТРАКАЛІ НА СТАРОНКАХ ГАЗЕТЫ. КАНДЫДАТ БІЯЛАГІЧНЫХ НАВУК, ВУЧОНЫ САКРАТАР АДНАГО З ІНСТЫТУТАў АН БССР, ЧЛЕН САЮЗА ЖУРНАЛІСТАў СССР, СТАРШЫНЯ СЕКЦЫІ АХОВЫ ДЗІКІХ ЖЫВЁЛ РЭСПУБЛІКАНСКАГА САВЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА АХОВЫ ПРЫРОДЫ, ЁН ДОўГІ ЧАС ПРАЦАВАУ У БЕЛАВЕЖСКОЙ ПУШЧЫ. ШЧЫРА УЛЮБЕНЫ У ПРЫРОДУ РОДНАГА КРАЮ, ТОНКІ ЗНАУЦА ПАВОДЗІН НАСЕЛЬНІКАў ЛЕСУ, ЁН ПІША НА-

ВУКОВЫЯ КНІГІ, ЧАСТА ВЫСТУПАЕ У ЧАСОПІСАХ І ГАЗЕТАХ З НАРЫСАМІ, У ЯКІХ ДЗЕЛІЦЦА СВАІМІ НАЗІРАННЯМІ І ДУМКАМІ З ЧЫТАЧАМІ, ПРАПАГАНДУЮЧЫ СЯРОД ІХ НАВЕЙШЫЯ НАВУКОВЫЯ ВЕДЫ. АЛЯКСАНДРА МІКІТАВІЧА ЧАСТА ЗАПРАШАЮЦЬ У РОЗНЫЯ УСТАНОВЫ, ДЗЕ ЁН ЧЫТАЕ ЦІКАВЫЯ ЛЕКЦЫІ ПА АКТУАЛЬНЫХ ПРАБЛЕМАХ АХОВЫ ПРЫРОДЫ І НАВАКОЛЬНАГА АСЯРОДДЗЯ. ПРАПАНАУЕМ ВАШАЙ УВАЗЕ НОВЫ МАТЭРЫЯЛ, ШТО СТАў ВЫНІКАМ НЯДАўНІХ ВАНДРОВАК НАШАГА АўТАРА ПА ПАЛЕССЮ.

РЭПАРТАЖ З ЛЯСНОЙ ПАЛЯНЫ

І. ДВОЕ ў АДНЫМ ЛОГАВЕ

Другі тыдзень жыву на лясным кардоне, які згубіўся ў пойменнай дуброве беларускага Палесся. Калісьці тут працякала рака Прыпяць, а цяпер яе асноўнае рэчышча кіламетраў за пяць. Навокал мноства старых рэчышчаў. Часам яны цягнуцца зарослай звілістай стужкай на некалькі кіламетраў. Тут я ўпершыню, таму ўсё для мяне новае і цікавае.

Цудоўныя дубы, заліўныя лугі, шматлікія старыя рэчышчы, багатыя рыбай. А колькі тут дзікіх качак, кулікоў, балотных курачак! Вось дзе сапраўдны птушыны рай.

— Мікітавіч, — за вчэрэй звяртаецца да мяне Іван Фёдаравіч, мой гасцінны гаспадар, — калі хочаш паглядзець барсучыныя норы, пойдзем са мной заўтра ва ўрочышча Барсучае, мне там дзялянка пад сенакос трэба выдзяляць.

— Пойдзем, — гаджаюся я, — а норы жылыя?

— Калісьці былі жылымі. Барсучоў там было шмат, а цяпер васьмь гадоў дзесяць, як іх там няма. Лісіца выжыла.

Я чуў, што лісіца пасяляецца ў норах барсука, але, шчыра прызнацца, аднёся да гэтага паведамлення скептычна.

— Не ведаю, як там у вас панавуковаму, але мы, палешукі, ведаем, што зьяры, як і людзі, бываюць акуратныя і неахайныя. Вось узяць барсука. Акуратны звер. Нару сваю ў чысціні трымае. У ёй ён не «абдае». Нават свой «туалет» мае каля нары, куды памёт, быццам кошка, у зямлю закопвае. А лісіца — тая неахайная. Да таго ж і гультайка добрая. Калі настае час прыносіць патомства, яна замест таго, каб

выкапаць сабе нару, пасяляецца на правах «кватаранткі» ў нары барсука. Больш за дзiesiąтк уваходаў і выхадаў мае гэтае «падземнае метро», дзе лісіца з барсуком жыўць напачатку мірна. На паляванне выходзяць у розны час. Барсук у вярэнім змроку пакідае нару і блукае ўсю ноч па лесе, корміцца. Дзе мыш прыцісне, дзе жабу. Чарвякамі, лічынкамі земляных вос не грэбуе, карэнняў сакавітых лясных траў накапае, глядзіш — і сыты. Тут ужо і зорка пачала чырванець, трэба ў нару на адпачынак спяшацца. А рыжак хітруха ўсю ноч у нары праспала і ў гэты час толькі працянаецца. Яна ж у «ранішнюю змену працуе». Так і жыўць, не перашкаджаючы адзін аднаму. І васьмь у лісіцы з'яўляецца патомства. Лісяняты растуць хутка, і праз пару тыдняў маці ўжо пачынае карміць іх мышамі, птушанятамі, жабамі, зайчанятамі. Лісяняты што з'ядуць, што ў нару зацягнуць, што побач кінуць. Праходзіць час, і «лісіны дух» распаўсюджваецца па ўсёй вялікай барсучынай нары. Гаспадар спачатку спрабуе змагацца з рыжак неахайніцай, робіць земляную перамычку, адгароджваючы сваё жыллё ад лісінага, але дапамагае гэта мала. Урэшце барсук пакідае сваю нару і пачынае капаць яе ў новым месцы. Вось так рыжак «кватарантка» выганяе гаспадара з уласнага дома, — з усмешкай заканчвае Іван Фёдаравіч свой расказ. — Пагаварылі, а зараз спаць пара, я цябе заўтра рана разбуджу.

...Сонца яшчэ толькі ўзыходзіла, калі мы, хуценька паснедаўшы, адправіліся ў дарогу. Неба пясчотна-блакітнае, без адзінага воблачка. Паветра незвычайнае, здаецца, што за ноч яно ўвабрала ў сябе ўсе водары палявых траў і кветак.

Птушкі толькі што пачалі сваю ранішняю пераклічку. Раней за ўсіх працянаецца заранка. Ёй адгукаецца пеўчы дрозд. Нечакана іх дуэт парушае працяглы гудок буксіра, які плыве па Прыпяці. Праз паўгадзіны дарога прывяла нас у цяністую дуброву. Высакастволья, з раскідзістай кронай дубы стаяць тут больш як стагоддзе.

— Ну васьмь і прыйшлі, — спыняецца Іван Фёдаравіч, — далей сам пойдзеш, мяне народ чакае. Ідзі па дарозе да абгарэлага дуба. Маланкай яго спаліла. Ад дуба возьмеш крыху ўлева, па сцяжынцы метраў 200. Па ягады туды бабы ходзяць. У кустах і знойдзеш барсучыныя норы.

Мы разыходзімся. За паваротам знікае шырокая спіна майго спадарожніка, і я працягваю шлях адзін. Вось і чорны стары дуб. Абгарэлы, быццам паранены велікан, стаіць ён, працягваючы свае голыя сукі к небу. Ледзь прыкметная сцяжынка прыводзіць да зараснікаў. Дзесьці зусім побач, на Прыпяці, чуецца раўнамерная работа рухавіка самаходнай баржы. Пад парывамі ветру зашамецела лісце. Праз некалькі крокаў кусты раступаюцца, і на схіле пясчанай грады відаць адтуліна. Непадалёку я бачу яшчэ адну. Перад кожнай з іх дарожка жоўтага пяску. Вось яны, норы. На зямлі раскідана пер'е, раздробненыя косці, шматкі поўсці нейкага зверга. На пясчанай дарожцы выразна відаць сляды: пяць кіпцюрыкаў, а пасярод падушачка. Слядоў шмат. Адны маленькія — гэта лісяняты, а васьмь і буйныя — бацькоў. Трэба ісці, каб не патурбаваць насельнікаў нары. Я яшчэ вярнуся сюды.

На працягу некалькіх дзён увесь вольны ад работы час я праводзіў, замаскіраваўшыся з фотаапаратам, каля

гэтай нары. Чакаў доўга, чакаў упарта, цярдліва пераносзячы ўкусы сляпнёў і камароў. Прайшло чатыры дні, але не бачыў ні лісянят, ні іх бацькоў. Я стараўся падыходзіць да нары з улікам напрамку ветру, каб ён адносіў у бок пах чалавека, больш старанна маскіраваўся. Час ішоў, а фотаплёнкі былі чыстыя. Мне нечакана пашанцавала, калі я залез на дуб, метраў за дзесяць ад нары.

Хіба можна апісаць хваляванне, якое адчуваеш, калі з нары паказваецца мордачка лісяняці з дапытлівымі круглымі вачамі. Вылазіць яно асяярожна, прынохвваецца, прыслухоўваецца, азіраецца, ну зусім, як дарослая лісіца. Услед за ім пакідаюць логава і астатнія лісяняты. Як быццам яшчэ крышачку сонныя, яны расаджваюцца на сонейку побач з уваходам у нару. Прымаючы сонечныя ванны, лісяняты то чухаюцца, то згінаюць спіны дугой, то выцягваюцца на ўсю даўжыню, амаль дакранаючыся жыватам да зямлі. Раптоўна, быццам па камандзе, усе яны пачынаюць гучна пацяхаць. Затым, відаць, вырашыўшы, што час, адведзены для сонечных ван, скончыўся, лісяняты пачынаюць вяслую валтузню. Яны бегаюць, адбіраюць адзін у аднаго пер'е і косці, б'юцца, вішчаць, цяўкаюць, спрабуюць схопіць хвост суседа, а калі гэта не ўдаецца, то ганяюцца за ўласным.

Нечакана з хуткасцю маланкі малыя знікаюць у сваім логаве. Штосьці напалохла іх. Я прасядзеў у засадзе яшчэ гадзіну, але лісяняты больш не з'яўляліся.

Аляксандр КУРСКОў.
НА ЗДЫМКУ: «партрэт» лісяняці — вынік цярдлівага чакання.

Фота аўтара.

ALTIUS, CITIUS, FORTIUS

У маладзёжным цэнтры «Юнацтва» пад Мінскам праходзіў спартыўны Тыдзень Міжнароднага бюро турызму і абмену моладдзю пры Сусветнай федэрацыі дэмакратычнай моладзі. Такія Тыдні сталі ўжо традыцыйнымі. Апошні з іх праводзіўся ў Мінску ў 1979 годзе і называўся «перадалімпійскі». На гэты раз у «Юнацтве» сабраліся турысты з Венгрыі, ГДР, Чэхаславакіі, ФРГ і Савецкага Саюза. Яны ўдзельнічалі ў спаборніцтвах па футболе, валеяболу, настольнаму тэнісу і лёгкай атлетыцы. Але не толькі спортам былі заняты турысты. Яны пазнаёміліся з культурным і спартыўным жыццём Мінска, наведвалі мемарыяльны комплекс «Хатынь», пабывалі ў Раўбічах і музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны.

На ўрачыстым закрыцці «Спартыўнага тыдня» сакратар ЦК ЛКСМБ І. Саракавік уручыў крышталны Кубак капітану зборнай СССР В. Бельскаму.

НА ЗДЫМКАХ: кіраўнікі Міжнароднага бюро турызму і абмену моладдзю пры Сусветнай федэрацыі дэмакратычнай моладзі; традыцый-

няя хлеб-соль — удзельнікам міжнароднага спартыўнага Тыдня.

Фота А. БАСАВА.

Гумар

— Гэта гістарычны раман? — спытаў рэдактар у аўтара, які цікавіўся па тэлефону пра лёс свайго рукапісу, адпраўленага ў выдавецтва некалькі гадоў назад.

— Цяпер ужо так, — сумна адказаў пісьменнік.

— Скажыце, калі ласка, у які час пачынаецца прыліў? — спытаў хлопчык старога вусатага чалавека на прыстані.

— Я ж табе толькі што сказаў: у пяць пяцьдзесят пяць. Няўжо ты не можаш запомніць?

— Я запомніў, але мне падабаецца глядзець, як рухаюцца вашы вусы, калі вы

вымаўляеце: пяць пяцьдзесят пяць.

— У гэтага дома ёсць і перавагі, і недахопы, — гаворыць агент па продажы нерухомасці. — І каб даказаць вам сваю сумленнасць, я скажу, якія гэта недахопы. Па-першае, у паймілі на захад — скацінны двор. На поўначы — завод гумавых вырабаў. За два кварталы на ўсход — палі арашэння, а прама на поўдзень — прапрыемства па вытворчасці воцату.

— А як наконт пераваг? — цікавіцца ашалоmlены пакупнік.

— Вы заўсёды зможаце вывначыць, адкуль дзьме вецер.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордена Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 1426